

Vlaams
Parlement

stuk **872** (2010-2011) – Nr. 14
ingediend op 9 maart 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

met het oog op het duiden
van de problematiek vanuit het werkveld,
met Jeugdzorg in Gezin vzw en
Steunpunt Algemeen Welzijnswerk

Verslag

namens de Commissie Jeugdzorg
uitgebracht door de dames Marijke Dillen,
Mieke Vogels en Katrien Schryvers

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Else De Wachter.

Vaste leden:

de dames Kathleen Helsen, Vera Jans, Tinne Rombouts, Katrien Schryvers;
mevrouw Marijke Dillen, de heer Felix Strackx, mevrouw Gerda Van Steenberge;
de heer Peter Gysbrechts, mevrouw Vera Van der Borgh;
de heer John Crombez, mevrouw Else De Wachter;
de dames Vera Celis, Helga Stevens;
mevrouw Ulla Werbrouck;
mevrouw Mieke Vogels.

Plaatsvervangers:

de heren Tom Dehaene, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Sabine Poleyn;
de heren Chris Janssens, Erik Tack, Wim Wienen;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
de dames Yamila Idrissi, Güler Turan;
de dames Danniele Godderis-T'Jonck, Lies Jans;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Stukken in het dossier:

872 (2010-2011) – Nr. 1 t.e.m. 13: Verslagen over hoorzitting

INHOUD

I. Uiteenzetting door mevrouw Marijke Wieërs, directeur van Jeugdzorg in Gezin vzw – Centrum voor Pleegzorg.....	4
1. Inleiding	4
2. Situering van de pleegzorgorganisaties in cijfers	5
3. Problemen in de pleegzorg.....	6
3.1. Algemeen.....	6
3.2. Bij instroom van hulpvragen.....	8
3.3. Tijdens de pleegzorgsituatie	9
3.4. Bij beëindiging pleegzorg	9
4. Problemen in de jeugdzorg	9
5. Vragen van de leden.....	11
II. Uiteenzetting door mevrouw Itte Van Hecke, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en mevrouw Agnes Onghena, CAW Regio Dendermonde.	23
1. Decreet van 8 mei 2009 betreffende het algemeen welzijnswerk	23
2. Integrale jeugdhulp	23
3. Minderjarigen in het algemeen welzijnswerk (2009).....	24
4. Beleidskeuzes.....	25
5. Toenemende druk op de jeugdzorg.....	26
6. Rechtstreeks toegankelijke hulp.....	29
7. Toegankelijke zorg?	29
8. Aanbevelingen.....	30
9. Vragen van de leden.....	32
Gebruikte afkortingen	39
Bijlagen:	
Bijlage 1: Probleemstelling vanuit Pleegzorg.....	41
Bijlage 2: Presentatie algemeen welzijnswerk SAW-CAW Regio Dendermonde	53

Op voorstel van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid heeft het Vlaams Parlement beslist een themadebat te houden over jeugdzorg. Daartoe werd de Commissie Jeugdzorg opgericht. Deze commissie ad hoc gaat op zoek:

- (1) naar maatschappelijke verklaringen voor de voortdurend stijgende instroom van kinderen en jongeren in de (bijzondere) jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg, en
- (2) naar beleidsvoorstellen op korte, middellange en lange termijn die de voortdurend stijgende instroom moeten tegengaan. Belangrijk daarbij is dat die beleidsvoorstellen niet uitsluitend geïmplementeerd dienen te worden binnen het beleidsdomein Welzijn, maar bijvoorbeeld ook binnen de beleidsdomeinen Jeugd, Sport, Onderwijs of Cultuur.

Op 19 januari 2011 hield de Commissie Jeugdzorg een hoorzitting met het oog op het duiden van de problematiek vanuit het werkveld. Gehoord werden mevrouw Marijke Wieërs, directeur van Jeugdzorg in Gezin vzw – Centrum voor Pleegzorg, mevrouw Itte Van Hecke, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en mevrouw Agnes Onghena, CAW Regio Dendermonde.

I. UITEENZETTING DOOR MEVROUW MARIJKE WIEËRS, DIRECTEUR VAN JEUGDZORG IN GEZIN VZW – CENTRUM VOOR PLEEGZORG

1. Inleiding

Mevrouw Marijke Wieërs: Ik ben blij dat het Vlaams Parlement dit onderwerp de moeite waard vindt om daar een commissie voor samen te stellen. Ik betreur alleen dat de interesse niet gelijkloopt met die in de commissie Kelk. Ik denk dat dit probleem minstens even groot en, zo niet, voor de toekomst nog veel groter is.

Ik vertegenwoordig voor een deel de pleegzorg in Vlaanderen. Ik ben niet alleen directeur van een dienst voor pleegzorg, ik zit ook in de raad van bestuur van de federatie ‘Pleegzorg Vlaanderen’ die de diensten voor pleegzorg overkoepelt.

Men heeft me gevraagd om vanuit pleegzorg mee te kijken naar de problemen in de jeugdzorg. Ik zal me in het eerste deel toespitsen op het onderwerp pleegzorg zodat iedereen goed begrijpt wat pleegzorg precies betekent in het geheel van de hulpverlening aan jongeren om van daaruit naar de problemen in de jeugdzorg te kijken.

Het begrip pleegzorg blijft heel wat verwarring oproepen omdat het begrip zorg, dat verwijst naar verzorging, daarin zit. Pleegzorg gaat in eerste instantie over hulpverlening. In tweede instantie gaat het over uithuisverblijf. Het gaat over de opvang van kinderen, maar dan niet in het gezin van herkomst, en van meerderjarigen. Pleegzorg is er zowel voor minderjarigen als voor meerderjarigen. Het gaat om kinderen in andermans gezinnen en het gaat over korte, langdurige of onderbroken opvang of verblijf.

Pleegzorg is een verzamelbegrip voor twee grote soorten pleegzorg. Enerzijds is er de bestandspleegzorg. Dat is het bestand van kandidaatpleeggezinnen waarover de pleeggezinnendiensten beschikken. Wanneer er een hulpvraag is, kan binnen dat bestand worden gekeken of er een geschikt pleeggezin voorradig is. Er is geen kennis van de kandidaten over het betrokken kind of de ouders. Deze zorgvorm vindt men bij het VAPH, Kind en Gezin en de bijzondere jeugdzorg. Het is de meeste bekende pleegzorgvorm.

Daarnaast is er de netwerkpleegzorg, die minder bekend is. Het is een verzamelbegrip voor voornamelijk familienetwerkpleegzorg en sociaalnetwerkpleegzorg. Pleegzorg binnen familieverband vindt men terug bij het VAPH en de bijzondere jeugdzorg. Bij sociaalnetwerkpleegzorg gaat het dan om de relaties uit het netwerk rond ouders en kinderen die zich spontaan kandidaat stellen om kinderen op te vangen. Dit soort netwerkpleegzorg vindt men bij het VAPH, Kind en Gezin en de bijzondere jeugdzorg. De netwerkpleegzorg is sedert enkele jaren in de totaliteit van de pleegzorg de meest voorkomende pleegzorgvorm.

2. Situering van de pleegzorgorganisaties in cijfers

De pleegzorgorganisaties in Vlaanderen werken vandaag zeer divers, in verschillende sectoren, en met verschillende regelgevingen en personeelskaders. Toch kunnen zij intern op een zeer sterke samenwerking in heel Vlaanderen rekenen. De tijd dat diensten voor pleegzorg er alleen waren om voor zichzelf het veld in te gaan, is definitief voorbij. Er is een grote bundeling van krachten en knowhow over de diensten en sectoren heen om voor de kinderen in pleegzorg de meest geschikte pleegzorgvorm te kunnen organiseren.

Pleegzorg wordt georganiseerd in drie sectoren met eigen regelgeving inzake toegankelijkheid, werkingsnormen, kwaliteitsvereisten, inspecties, onkostenvergoedingen, zak- en spaargeld, verslaggeving en personeelskaders.

De eerste sector is die van Kind en Gezin. Daar vindt men alleen de gezinsondersteunende pleegzorg. De gezinsondersteunende pleegzorg voorziet in opvang van kinderen in een rechtstreeks toegankelijk aanbod. Ouders stellen rechtstreeks bij de diensten die dit aanbieden, hun vraag voor opvang in een pleeggezin. Het gaat om een zeer tijdelijke opvang of om een onderbroken opvang voor weekend of vakantieperiodes. Het is een niet-geprogrammeerd aanbod. Dat betekent, om het cru te zeggen, dat men afhankelijk is van vraag en aanbod op de markt. Het is een laagdrempelige toegang. Sinds twintig jaar is het spijtig genoeg een projectvorm, waardoor deze vorm van pleegzorg onvoldoende kansen krijgt om verder te worden uitgebouwd. In totaal zijn vier diensten in Vlaanderen actief. Een gespecialiseerde dienst biedt alleen dit aan, drie andere diensten bieden naast deze vorm ook pleegzorg in de bijzondere jeugdzorg aan.

De tweede grote sector is Jongerenwelzijn voor kinderen van 0 tot 20 jaar. Hier is pleegzorg, in tegenstelling tot de pleegzorg binnen het VAPH, niet geprogrammeerd. Net als bij de gezinsondersteunende pleegzorg stijgt het aantal hulpvragen in functie van het aanbod en de vraag op de markt. Deze pleegzorg is niet rechtstreeks toegankelijk, wat betekent dat ouders de diensten niet rechtstreeks kunnen vragen om te zorgen voor opvang voor hun kind. Enkel de comités en de jeugdrechtbanken kunnen dit.

In Vlaanderen zijn zestien dergelijke diensten actief. Van alle kinderen en jongeren die in de bijzondere jeugdzorg zitten, is 52 procent in de pleegzorg geplaatst. Dit is onvoldoende geweten in de maatschappij.

De derde sector betreft de organisatie van pleegzorg voor minderjarigen en meerderjarigen door het VAPH. Het gaat hier uiteraard steeds om personen met een handicap. Het betreft een gezamenlijk geprogrammeerd aanbod voor minderjarigen en meerderjarigen. Hier rijst een tweede ernstig probleem. Aangezien de plaatsen geprogrammeerd zijn, zijn ze permanent volzet. Voor ze in de door het VAPH erkende gepaste diensten voor pleegzorg terechtkunnen, komen kinderen vaak op lange wachtlijsten terecht. Dit aanbod is niet rechtstreeks toegankelijk. De PEC moet zich over een erkenning uitspreken.

In Vlaanderen zijn twaalf dergelijke diensten actief. Hiervan hebben zes diensten ook een erkenning om binnen de bijzondere jeugdzorg pleegzorg aan te bieden.

Ik wil even de cijfers betreffende de pleegzorgsituaties over de afgelopen tien jaar overlopen. Het aantal pleegzorgsituaties is met de helft toegenomen. Er is geen algemene stijging in de gezinsondersteunende pleegzorg. Dat de cijfers voor deze pleegzorg op en neer bewegen, is een gevolg van de projectmatige omstandigheden. Gezien de onzekerheid en de onvoorspelbaarheid van de jaarlijks beschikbare middelen kan deze werkvorm zich onvoldoende ontplooiën. Tot 2004 neemt de pleegzorg door de diensten erkend door het VAPH toe. Daarna is er een lichte terugval. In bepaalde periodes zijn niet alle plaatsen ingevuld. Soms kunnen bepaalde plaatsen pas na een overgangsperiode worden ingevuld. De stijging situeert zich vooral op het vlak van de bijzondere jeugdzorg en bedraagt daar 75 percent.

Indien we de cijfers met betrekking tot de bijzondere jeugdzorg verder ontleden, blijkt de stijging zich vooral in de netwerkpleegzorg te situeren. Het gaat dan specifiek om het familiaal netwerk. Voor minderjarigen gaat het vooral om de grootouders. De bestandspleegzorg is met 20 percent toegenomen. De netwerkpleegzorg is verdubbeld.

Die verdubbeling heeft een aantal oorzaken. Andere alternatieven in de hulpverlening zouden misschien meer geschikt zijn voor de hulpvraag van deze jongeren maar aangezien de bestaande hulpverlening volzet is, kunnen ze hier niet terecht. In afwachting komen ze, als een tijdelijke oplossing, in de netwerkpleegzorg terecht.

Wat de kinderen van 0 tot 6 jaar betreft, beschik ik helaas enkel over cijfers voor 2008. Van de kinderen die in de pleegzorg terechtkomen, komt 44 percent reeds uit een residentiële setting. In 328 gevallen komen ze uit een ckg. Voor een kind uit een ckg wordt aangemeld, zijn meestal al maanden verstreken. Het duurt vaak maanden voor de pleegzorg een antwoord kan bieden. Dit is deels een gevolg van de eigen opdracht van de ckg's om binnen de beperkte tijd van een plaatsing met de ouders aan een terugkeer te werken. Een andere oorzaak is dat de vervolgoptie te weinig aanwezig is. Een ander groot gedeelte, meer bepaald 27 percent, van deze kinderen komt rechtstreeks uit een thuissituatie. Het is opmerkelijk dat het in 68 percent hiervan om eenoudergezinnen gaat. Ik zal hier straks nog dieper op ingaan. Verder heeft 11 percent al in een pleeggezin verbleven. Dit slaat op de netwerkpleegzorg. De kinderen verblijven vaak al bij grootouders of familieleden voor ze binnen de pleegzorg worden erkend. Daarnaast is 10 percent al in een sociaal netwerk opgevangen.

Ik wil ook even op de spreiding van de pleegzorgsituaties ingaan. Wat het aantal hulpvragen en het antwoord op die hulpvragen betreft, merken we dat de provincie Antwerpen met een schrijnend probleem kampt. Als we het verband tussen het aantal pleegzorgsituaties en het bevolkingscijfer in de verschillende provincies vergelijken, blijkt dat in Antwerpen meer kinderen per tienduizend inwoners in pleegzorgsituaties worden opgevangen.

Wat de impact van de opdrachtgevers betreft, is vanaf 2006 een duidelijke kanteling zichtbaar van de comités naar de jeugdrechtbanken. Dit nieuw gegeven is opmerkelijk omdat de invoering en de ontwikkeling van de vrijwillige hulpverlening voordien een grotere impact had. Het wijst op de toename van het aantal crisissituaties. Deze jongeren komen vaak op basis van hoogdringendheid en het ontbreken van geschikte oplossingen in de jeugdrechtbanken terecht. Daarnaast gaat het ook vaak om problemen die blijven aanslepen en escaleren voor naar gepaste hulp wordt gezocht. Ik zal hier straks nog op terugkomen.

3. Problemen in de pleegzorg

3.1. Algemeen

Ik wil nu even stilstaan bij de problemen in de pleegzorg. Dit is niet alleen van toepassing op de pleegzorg, maar ook op de algemene hulpverlening aan jongeren. Kwaliteitsvolle inschatting van de hulpvraag is heel belangrijk. Dat noemen we de indicatiestelling. Een goed antwoord kan pas worden gegeven als de vraag goed gesteld en gehoord wordt. Bij elke hulpverleningsbeslissing over kinderen dient een juiste indicatiestelling vanuit het ontwikkelingsperspectief en het belang van kind en jongere te worden gemaakt.

Hierbij wil ik de kanttekening maken dat we in een andere slinger van de beweging zitten. We hebben jaren gekend dat alle aandacht ging naar de plaats van de ouders. Het belang van de kinderen werd in de plaats van het belang van de ouders gesteld. Professor Annik Lampo en professor Dirk Deboutte zullen vanuit de psychiatrie kunnen bevestigen dat vaak te lang wordt getalmd om niet alleen de ouders te ondersteunen, maar ook de zorg voor de kinderen vanuit hun ontwikkelingsperspectief op te nemen.

We stellen vast dat die indicatiestelling in de loop van het hulpverleningstraject vaak onvoldoende deskundig en op basis van onduidelijke criteria werd gemaakt. Dit is dan ook vaak de verklaring voor het langdurige hulpverleningstraject waarin kinderen en jongeren verzeild geraken, met alle gevolgen van dien.

Zo ook is het voorgeschotelde antwoord van netwerkpleegzorg niet altijd het gepaste antwoord op de hulpvraag, zeker niet als het een noodoplossing of overbruggingsoplossing moet zijn in tijden van aanbodschaarste. Goedbedoelde inzet vanuit die netwerken kan uiteindelijk tot verboddeling en zelfs vernietiging van dat netwerk leiden, waardoor kinderen en jongeren er uiteindelijk alleen voor staan. De hulpverlening moet veel duidelijker kijken naar de brede problematiek van kinderen in hun eigen context, en niet uitgaan van de evidentie dat familie en netwerk de zaken mee zullen oplossen.

Een ander aandachtspunt is de participatie van ouders. Het is erg belangrijk bij elke voorbereiding op en start van een pleegzorgsituatie – voor elke hulpverlening waar kinderen bij betrokken zijn is dat zo – om de betrokkenheid van ouders in de mate van het mogelijke te optimaliseren vanuit het belang van het ontwikkelingsperspectief van kinderen. Een positieve betrokkenheid van ouders op de pleegzorgsituatie bij aanvang en door de pleegzorgsituatie doet de kansen op slagen in het pleeggezin voor desbetreffend kind of jongere stijgen.

Te lang de belangen van de ouders vooropstellen, kan de pleegzorgsituatie echter ook doen mislukken. Die invalshoek vraagt extra begeleiding van de diensten voor pleegzorg. Vanuit de pleegzorg wil ik een noodsignaal zenden. Op dit moment hebben de diensten pleegzorg vijftientig kinderen te begeleiden met de volledige context, pleeggezin, ouders, soms twee ouders, grootouders, school en hulpverleningsderden. Als u weet dat we dat moeten doen voor een gemiddelde van zeven begeleidingscontacten op jaarbasis, dan kunt u begrijpen dat we niet altijd tot ernstige en kwaliteitsvolle hulpverlening kunnen komen.

Pleegouders dienen volledige erkenning te krijgen in hun opdracht. Er moet op zijn minst een hoorrecht gelden voor alle pleegouders. Ze moeten bij elke beslissing over het pleegkind worden gehoord. Dat is nog altijd niet het geval. Daarnaast moeten er maatschappelijke beslissingen komen om pleegouders in hun pleegzorgopdracht te ondersteunen. Zo hebben we het pleegzorgverlof gekregen en dat is al een heel goede tegemoetkoming, maar nog heel beperkt. Vooral voor pleeggezinnen voor baby's en peuters moeten vormen van tijdscrediet, ouderschapsverlof, vrijstelling van stempelcontrole enzovoort, worden gepland, naast een aangepaste dagvergoeding in geval van kosten voor kinderopvang. De huidige dagvergoedingen volstaan niet om die problemen op te vangen.

Pleegouders moeten door het onderwijs als tijdelijke vertegenwoordigers van het kind worden beschouwd. Op dit moment zijn dat nog de ouders. In de praktijk wenden heel veel scholen zich rechtstreeks tot pleegouders, maar wettelijk moeten ze zich tot de ouders richten.

Alle pleegkinderen binnen de pleegzorg, ook deze zonder papieren, moeten in het pleeggezin gedomicilieerd kunnen worden – dat is een federale materie – waardoor ze met het pleeggezin op vakantie in het buitenland kunnen gaan. Op dit ogenblik moeten we voor kinderen soms tijdelijk een alternatieve opvang zoeken als pleegouders op vakantie gaan. Dat is ongehoord.

De diensten voor pleegzorg zijn vragende partij om pleegzorg als flexibele zorgvorm op maat van de cliënt te kunnen uitbouwen in elke provincie en met een hierop aangepaste personele omkadering, een gediversifieerde caseload naargelang van de werksoort, en regelgeving inzake werkingskosten en vergoedingen.

3.2. *Bij instroom van hulpvragen*

De diensten gezinsondersteunende pleegzorg zijn een laagdrempelig en rechtstreeks kortlopend of onderbroken antwoord op de hulpvragen ter voorkoming van ernstigere problematische opvoedingssituaties waardoor ze in de bijzondere jeugdzorg zouden terechtkomen. Het tijdelijk statuut van deze diensten moet zo snel mogelijk in een erkenning worden omgezet want de onzekerheid van deze werkvorm doet de werkvorm zeer veel kwaad.

De diensten voor pleegzorg binnen de bijzondere jeugdzorg kunnen het aantal hulpvragen onvoldoende beantwoorden bij gebrek aan geschikte en beschikbare kandidaat-pleeggezinnen. Dit heeft onder andere te maken met leeftijdsgebonden kenmerken van de pleegkinderen en -jongeren, waarvoor bijzondere ondersteuning en bijzondere voorwaarden moeten worden gecreëerd om pleegzorg mogelijk te maken.

Ik geef twee groepen van jongeren waarvoor we vragen om in specifieke ondersteuning te voorzien. Een eerste groep zijn de adolescenten. Het is in een moeilijker levensfase van verzelfstandiging en identiteitsontwikkeling dat we jongeren moeten integreren in een gezinssysteem. Dit vraagt in de eerste periode een zeer intense en soms ook gespecialiseerde begeleiding. Dat kunnen we met de huidige omkadering onvoldoende doen. Een tweede groep zijn baby's en peuters. Om hen op een zorgzame en gepaste wijze te helpen thuiskomen in het pleeggezin en hen van daaruit niet bijna onmiddellijk naar de kinderopvang te moeten doorverwijzen, moet de mogelijkheid gecreëerd worden om één pleegouder toe te laten thuis te blijven, zeker in een beginfase, want het zijn vaak al zeer onthechte kinderen. Ze moeten zich opnieuw leren hechten en dat doe je vanaf de eerste dag in een pleeggezin. Van daaruit kan men hen na verloop van tijd naar de normale kinderopvang en scholen laten doorstromen.

Een volgend aspect zijn de kindspecifieke kenmerken. Soms weten we bij aanvang vanuit het vooronderzoek dat sommige kinderen erg gekwetst uit hun voorgeschiedenis komen. In een aantal omstandigheden vraagt dit een bijzondere aanpak en ondersteuning van pleeggezinnen. Het vraagt soms ook specifieke pleeggezinnen die hiervoor worden opgeleid. Het Limburgs orthopedagogisch project Oppzet (orthopedagogische pleegzorg en training), dat spijtig genoeg werd stopgezet, was voor deze kinderen een zeer passend antwoord: pleegzorg als nieuwe thuisbasis voor het kind, gecombineerd met orthopedagogische hulp vanuit een gespecialiseerd centrum. Bij de 0- tot 6-jarigen, zien we dat 44 procent van deze kinderen reeds uit een andere, ingrijpende hulpverleningsvorm, een instelling dus, komt, wat doet vermoeden dat deze kinderen reeds een langere hulpverleningsgeschiedenis kennen. Gezien hun leeftijd zal dat duidelijke sporen hebben nagelaten. Bij deze kinderen is de kans groot dat extra gespecialiseerde hulp nodig zal zijn. We kijken uit naar een nieuwe vorm van Oppzet in alle provincies.

Vervolgens zijn er de gezinskenmerken. Er is een schrijnend tekort aan gezinnen voor de opvang van meerdere kinderen uit één gezin, zussen en broers. Ook hier zouden we specifieke omkaderingsmogelijkheden moeten uitbouwen. Ik vergelijk het met de gezinsvervangende settings, die helaas bijna uitgestorven zijn, om dit soort problemen in zijn totaliteit te kunnen opvangen met een aparte omkadering en ondersteuning. We zijn bereid vanuit de pleegzorg om daarin voorstellen uit te werken. We kijken ook in eigen boezem: het komt ook omdat we door een versnippering van wervingsinspanningen in het verleden te weinig bundeling van krachten hebben. Daaraan wordt sinds de provinciale samenwerking wat betreft het voortraject, dus de instroom van hulpvragen en het zoeken naar kandidaat-gezinnen, een antwoord geboden. Sinds 1 januari doen we dat in alle provincies gezamenlijk.

3.3. *Tijdens de pleegzorgsituatie*

Er kunnen zich ook in de loop van een pleegzorgsituatie moeilijke periodes voordoen die tot breakdown in pleegzorg kunnen leiden. De uitstroom uit pleegzorg is dan een nieuwe instroom in de bijzondere jeugdzorg of het VAPH. Momenteel moeten we nog steeds lijdzaam toezien hoe we pleegkinderen, na een jarenlang verblijf in een pleeggezin, toch moeten laten doorstromen naar een al dan niet gespecialiseerde instelling omdat de mogelijkheid ontbreekt om pleegzorg te combineren met een residentiële gespecialiseerde opvang, een mpi of een OBC. In een aantal situaties blijven pleegouders nochtans, zonder enige vorm van erkenning of financiële tegemoetkoming, toch als pleeggezin voor dergelijke minderjarigen fungeren vanuit hun oprechte betrokkenheid bij hen. Op die manier blijven ze deze kinderen toch nog een thuis aanbieden. Op dit ogenblik hebben wij binnen onze dienst enkele kinderen en pubers die vanaf hun peutertijd geplaatst zijn in een pleeggezin en die vanwege een gedragsproblematiek niet continu in de gezinscontext kunnen gehouden worden. We moeten die uit handen geven. De pleegouders staan er alleen voor en blijven toch de zorg opnemen en de kosten dragen van de mpi's, want ook die kosten moeten worden betaald en er is niemand anders die dat betaalt. Dat vinden wij zeer schrijnend. We hopen dat daar binnenkort een zeer goed antwoord op komt.

Een ander probleem in de loop van de pleegzorgsituatie is het feit dat de diensten voor pleegzorg voor kinderen met een mentale handicap geprogrammeerd zijn. Wanneer in de loop van de pleegzorgsituatie blijkt dat kinderen een ernstige handicap hebben, komen ze op een lange wachtlijst te staan voor ze de gepaste hulpverlening vanuit het agentschap krijgen. Wij vragen dat voor kinderen de programmatienorm binnen het VAPH zou worden opgeheven.

3.4. *Bij beëindiging pleegzorg*

Zowel de terugkeer naar huis als de andere vervolgopties na pleegzorg moeten vanuit pleegzorg met de nodige zorg en ondersteuning kunnen gebeuren, al dan niet in combinatie, tijdens de overgangsfase, met een andere hulpverleningsvorm. Ook hier moet de regelgeving aangepast worden, mede om ervoor te zorgen dat deze vervolgoptie kans op slagen maakt.

Wanneer kinderen terugkeren bij hun ouders die sinds lange tijd geen dagelijkse ervaring meer hebben met de opvoeding van hun kinderen, vraagt dat tijdens de eerste periode om een serieuze ondersteuning van die ouders.

Voor de volwassen pleegkinderen die na twintig jaar nog afhankelijk zijn en blijven van hun pleegouders in het kader van studies of als werkzoekende, moeten voorzieningen getroffen worden die hen in staat stellen om in het pleeggezin te blijven zonder dat dit extra kosten meebrengt voor de pleegouders. Zo bestaat er de mogelijkheid om bij het OCMW aan te kloppen voor een leefloon-samenwonende zonder kinderen ten laste. Men kan ook een beroep doen op de kotformule als alleenstaande. We stellen echter vast dat deze bedragen, zeker voor studerende, ontoereikend zijn. Uiteindelijk zijn het de pleegouders die het tekort bijleggen uit eigen middelen.

Vanuit de diensten voor pleegzorg kijken wij uit naar het nieuwe intersectorale decreet op de pleegzorg, waarin we pleegzorg tot een intersectorale en flexibele zorgvorm op maat van de cliënt en met het ontwikkelingsperspectief van elk kind voorop kunnen uitbouwen in elke provincie.

4. *Problemen in de jeugdzorg*

Ik zal me nu focussen op de bredere jeugdzorg vanuit mijn jarenlange expertise in de jeugdhulpverlening, doorspekt met mijn persoonlijke ervaringen als kind, vrouw, echtgenote, moeder, grootmoeder en pleeggrootmoeder. Het zijn een aantal maatschappelijke beschouwingen.

Ik krijg soms de indruk dat jonge mensen niet meer weten dat ernstige problemen op individueel, relationeel, sociaal-economisch, psychisch en fysiek vlak, in de loop van het leven normaal zijn. Niemand ontkomt daaraan. Daar wordt in het dagelijkse leven te weinig over gecommuniceerd als iets dat erbij hoort. Men kan het niet altijd voorkomen. Het maakt je ook geen minder goed mens. In onze maatschappij moet alles perfect, maakbaar en herstelbaar zijn. Het niet beantwoorden aan het ideaal hangt nauw samen met falen en abnormaal zijn. Mensen schamen zich voor hun anders-zijn wanneer zij niet beantwoorden aan de ideale maatstaven.

Een betrouwbaar en beschikbaar netwerk, in oorsprong het gezin en de familie, later de eventuele vriendenkring, waarbinnen de mooie maar ook de moeilijke ervaringen en invloeden kunnen worden uitgewisseld, becommentarieerd, bekritiseerd en ondersteund, is de basis voor een gezonde ontwikkeling en helpt bij de aanpak van de problemen die zich kunnen voordoen.

In de jeugdzorg en in heel het leven moeten we niet zozeer trachten de chaos voor kinderen te vermijden, we moeten hen leren omgaan met de chaos die hun leven bepaalt. Ik wil hier even een anekdote uit mijn privéleven vertellen. Een volwassen pleegkind komt na veertien jaren huwelijk bij mij met de melding dat het moeilijk gaat in haar huwelijk. We bespreken samen de moeilijkheden en vangen haar op. Zoveel jaren later is zij gelukkig in haar gezin met haar kinderen die op dit ogenblik in het hoger onderwijs zitten. Zij is blij dat zij met haar problemen kon terugvallen op een netwerk. Zij vond het belangrijk dat wij als pleegouders konden vertellen over onze eigen worstelingen in een relatie. Het is normaal dat wij geen ideale ouders zijn of hoeven te zijn. We hebben gezocht hoe we in onze eigen huwelijksrelatie problemen konden oplossen. Na veertig jaar huwelijk kan ik zeggen dat het ons gelukt is.

We leven in een maatschappij waarin de stress hoogtij viert als gevolg van prestatiedruk, financiële druk, gezondheidsdruk, vrijetijdsdruk en te hoog gestelde kwaliteitseisen over leven en werk. Om nog te zwijgen van de invloed en de druk die uitgaat van de media waar deze idealen worden verkondigd. Vanuit die hoog gestelde kwaliteitseisen over leven en werk krijgen de gezinnen vorm en worden diezelfde kwaliteitseisen doorgegeven aan kinderen met een verhoogde druk in het onderwijs, het vrijetijdscircuit enzovoort.

We leven ook in een steeds meer geïndividualiseerde maatschappij waarin de rechten van het individu wegen op de rechten van de groep omdat de verantwoordelijkheid die onlosmakelijk verbonden is aan elk recht niet of onvoldoende geëxpliciteerd wordt. Hierdoor komt het belang van de verbondenheid in de schaduw van het individuele belang te staan. Sociale controle is uit den boze, ik hou het zelf wel onder controle. Maar de individuele controle volstaat niet om een maatschappij constructief en leefbaar te houden. We voelen ons dan ook steeds minder verbonden met en zetten ons steeds meer af tegen de grotere gehelen waartoe we behoren: ik tegenover de staat, tegenover het onderwijs enzovoort.

In een geïndividualiseerde maatschappij, net als in een totalitair systeem, regeert de wet van de sterkste. En de zwaksten, de meest kwetsbaren, betalen het gelag. Zo zien we dat het voor een aantal eenoudergezinnen, in meerderheid vrouwen, zeer moeilijk is om een adequaat antwoord te geven op de problemen die zich aandienen. De toename van echtscheidingen in gezinnen met kinderen en de vorming van nieuw samengestelde gezinnen creëert nieuwe uitdagingen die sommigen niet op gepaste wijze kunnen hanteren.

Het is ook niet meer evident om gezinnen met kinderen te hebben met een eenverdiener. Het maakt deze gezinnen bijzonder kwetsbaar, zeker als zij niet met de relativiteit van het materiële kunnen omgaan.

Het gewone opvoeden wordt niet meer als gewoon ervaren waardoor er een toenemende – al dan niet terechte – problematisering is van gedrag bij kinderen en jongeren. Ik geef

opnieuw een persoonlijk voorbeeld. Ik kom uit een gezin van acht kinderen. Wij hebben echter geleerd om flexibel te zijn, om ongewone zaken als gewoon te zien en daarmee om te gaan. Ik heb de indruk dat men het in de huidige situatie van de kleine gezinnen zo goed wil doen dat men de kinderen de kans ontnemt om die zaken te leren. Dat is geen oproep om grote gezinnen te vormen, maar wel om stil te staan bij de effecten ervan. Kleine gezinnen moeten zo flexibel mogelijk in contact worden gebracht met andere gezinnen om die uitwisseling mogelijk te maken, zodat kinderen kunnen leren van elkaar.

In onze multiculturele samenleving, die niet meer weg te denken is, is er bovendien de instroom vanuit andere culturen en socio-economische achtergronden. Dat is een nieuwe en ernstige uitdaging waarbij integratie een proces is dat meerdere generaties zal nodig hebben om gerealiseerd te worden. Het is idioot te verwachten dat dit bij de eerste generatie gebeurt. Vooral de grote steden zijn aantrekkingspolen van deze kansarme groepen.

Tot slot zien we ook een toename van complexe problematieken bij ouders en kinderen wat zich uit in een toename van gedrags- en/of psychische problematieken die bijzondere zorg en hulpverlening vragen. Deze problematieken beperken zich niet alleen tot de kwetsbare groepen zoals mensen in armoede. Het verschil is dat kwetsbare groepen onvoldoende financiële middelen hebben om gepaste zorg te vinden. Zij leven in omstandigheden die nauwelijks tijd en ruimte laten om de problematiek te onderkennen, laat staan de weg naar gepaste zorg te vinden. Vaak kunnen zij niet terugvallen op een stabiel netwerk dat hen op een continue wijze doorheen de problematiek loodst. Zij beschikken niet over de nodige kennis en vaardigheden om zich in de vaak opeenvolgende problematieken staande te houden en hebben weinig of geen perspectieven om daaraan te werken of daar aan te ontkomen.

De toename van de hulpvragen is een feit, de analyse ervan is meervoudig en niet af. Het antwoord is dan ook een en-enverhaal. Ik doe een oproep om te bouwen aan een solidaire samenleving over culturele en sociaal-economische grenzen heen, met bijzondere zorg voor de zwaksten. Niet de verschillen, maar de gelijkenissen tussen mensen en mensengroepen en van daaruit de verbondenheid met elkaar moet de motor zijn van ons denken en politiek handelen. Concreet betekent dit dat we gezinnen en kinderen in het dagdagelijkse leven moeten ondersteunen door in te zetten op het gewone. Ik heb het dan over een haalbare en betaalbare kinderopvang, onderwijs, jeugdbewegingsleven, verenigingsleven, buurtwerking, gepaste huisvesting, leefbare leeflonen en tewerkstelling voor de kwetsbaren.

Voor wie het gewone niet meer volstaat, moeten we inzetten op deskundige, betaalbare, beschikbare, bereikbare en rechtstreeks toegankelijke hulp. Daarbij wil ik de nood aan cgg's, de psychiatrie en CAW's vermelden.

Als deze eerstelijns hulp niet volstaat, moeten mensen kunnen rekenen op deskundige, betaalbare, beschikbare en bereikbare gespecialiseerde hulpverlening. In dat kader kan pleegzorg voor een aantal kinderen en jongeren een goed en voor de maatschappij een betaalbaar antwoord bieden door rond onze kwetsbare kinderen en jongeren bestaande of nieuwe gezinnen en netwerken uit te bouwen en te ondersteunen. Zo hebben deze kinderen in de volgende levensfase voldoende bagage en steun om de problemen die zich onvermijdelijk zullen aandienen, aan te kunnen. Alleen op die manier kunnen we de cirkel van de hulpverlening doorbreken voor de nieuwe generaties.

5. Vragen van de leden

Mevrouw Mieke Vogels: De netwerkpleegzorg wordt blijkbaar steeds belangrijker. Ik heb onlangs nog een getuigenis gehoord van iemand die in Antwerpen in een pleeggezinnen-dienst werkt. Volgens die persoon is er absoluut geen gepaste opvang. Een alleenstaande moeder met drie kinderen wordt gecolloqueerd. Het is vrijdag en er is nergens plaats

voor die drie kinderen. De consulent belt de pleeggezinnendienst die probeert een van de familieleden te mobiliseren om op te treden. In dit geval gaat het om een alleenstaande grootmoeder die in een sociaal appartement met een kleine slaapkamer woont. Dankzij Spullenhulp zijn drie matrasjes gevonden die vervolgens in de woonkamer zijn gelegd. De verantwoordelijke van de pleeggezinnendienst heeft me verteld dat hij die vrouw heeft kunnen overtuigen omdat ze nu eenmaal de grootmoeder is en omdat het om een tijdelijke oplossing zou gaan. Hij is er echter van overtuigd dat de tijdelijkheid lang zou kunnen aanslepen. Hij voelt zich daar niet goed bij. Die kinderen horen daar niet thuis. Die grootmoeder heeft daar niet om gevraagd en kan dat eigenlijk niet aan. Bovendien mag de maatschappelijk werker van de sociale huisvestingsmaatschappij dat niet zien. Aangezien het niet toegelaten is in een sociale woning met een slaapkamer bijkomende personen te huisvesten, zou die grootmoeder haar sociale woning kunnen verliezen.

Ik heb enigszins de indruk dat de plaatsingen in pleeggezinnen wat de vuilnisbak van de bijzondere jeugdzorg worden. Het gaan om niet-geplande voorzieningen. Er kan daar dus altijd worden uitgebreid. Op die manier vinden steeds meer onverantwoorde plaatsingen in pleeggezinnen plaats. Hebt u ook die indruk? Moeten we dit niet wat meer in de verf zetten? Dit kan zo niet verder.

Wat de werving van pleeggezinnen betreft, hebt u verklaard goede hoop te hebben. Het gaat dan niet om de netwerkpleeggezinnen, maar om pleeggezinnen die zich vrijwillig kandidaat stellen om kinderen op te vangen. Volgens u zou de provinciale samenwerking voor enige beterschap kunnen zorgen.

Ik vraag me af in welke mate er sprake is van regionale verschillen. Ik heb de indruk dat het in landelijke gebieden gemakkelijker is pleeggezinnen te vinden. In de stedelijke context is de nood aan pleeggezinnen echter groter. Klopt dit allemaal of is dit gewoon een indruk die ik heb gekregen?

Ik vind het eigenaardig dat er relatief meer pleegzorg is in West-Vlaanderen. Is daar een verklaring voor? Gezien de grootstedelijke problematiek, kan ik me bij de situatie in Antwerpen iets voorstellen. West-Vlaanderen komt echter op de tweede plaats.

De minister heeft al meermaals duidelijk gemaakt dat kinderen jonger dan zes jaar niet meer in voorzieningen zouden mogen worden geplaatst. Het zou steeds om een plaatsing in een pleeggezin moeten gaan. Ik vraag me af of u dit ook de beste oplossing vindt.

Volgens mevrouw Wieërs zijn er twee grote knelpunten, namelijk de betere vraagverduidelijking en de combinatie van pleeggezinnen met andere hulpverleningsvormen. Pleegouders hebben het ook vaak moeilijk. Mijn zus is een pleegouder. Ik merk dat die kinderen het in hun puberteit absoluut niet gemakkelijk hebben. Het zou goed zijn hier wat andere hulpverleningsvormen bij te betrekken. Denkt u dat die twee knelpunten binnen de integrale jeugdhulpverlening zullen worden opgelost? De toegangspoort begint steeds meer vorm te krijgen. Is dat een garantie voor een betere vraagverduidelijking? Denkt u dat de idee van de integrale jeugdhulpverlening, waarbij blokken uit de hulpverlening bij elkaar worden gevoegd, een antwoord zou geven op de vragen over de combinatie van pleeggezinnen en andere vormen van hulpverlening binnen het agentschap of binnen het comité?

Zeker in de grote steden bestaat een gedeelte van het publiek in de bijzondere jeugdzorg en in de gehandicaptensector uit allochtone kinderen. Hoe zit het daar met de pleeggezinnen? Slaat die vorm daar meer of minder aan? Is het voor jullie moeilijker of gemakkelijker om allochtone pleeggezinnen te werven?

Mevrouw Katrien Schryvers: Mevrouw Wieërs legt terecht de vinger op een aantal wonden binnen de pleegzorg en stelt een aantal verbeteringen en bijsturingen voor. Een kind dat in de pleegzorg terecht komt, heeft al een bepaald traject binnen de jeugdhulpverlening

afgelegd. Daar zijn al andere vormen van hulpverlening aan voorafgegaan. Een kind komt niet plots in de pleegzorg terecht.

Onze commissie heeft een specifieke opdracht. We moeten niet enkel voorstellen tot verbetering doen. Dat is zelfs niet onze hoofdtak. We moeten wel een aantal elementen aanreiken die tot voorstellen tot verbetering van de bestaande hulpverleningsvormen kunnen leiden. We moeten echter ook uitzoeken wat de oorzaken zijn van de stijgende instroom van kinderen en jongeren in de diverse vormen van hulpverlening.

Hebt u vanuit uw eigen functie de indruk dat de druk op kinderen en jongeren steeds groter wordt? Hebt u cijfers over de oorzaken van de stijgende instroom? We hebben hier al horen verwijzen naar de gezinsverdunding, naar de grote druk die kinderen ondervinden en naar de misschien niet altijd terecht faalangst van ouders. Ouders vragen zich vaak af of ze het wel aankunnen. Ik zou daar graag meer over te weten komen.

U hebt ook verwezen naar een combinatie van hulpvormen. Eerdere sprekers hebben al aangehaald dat er in dit verband een aantal problemen zijn. Zo bestaat niet steeds de juridische mogelijkheid. Hebt u er zicht op welke hulpverleningsvormen wel en niet samen actief kunnen zijn? Ik vind dit zelf een vrij moeilijk kluwen.

U hebt terecht een vraag over het statuut van pleegouders gesteld. In dit verband kijk ik natuurlijk naar het Federale Parlement, waar al lang een aantal wetsvoorstellen klaarliggen. De bevoegdheidsverdeling tussen Vlaanderen en de federale overheid zou er niet toe mogen leiden dat ook met betrekking tot deze materie weinig tot niets beweegt. Het statuut van de pleegouders is een federale materie. Op basis van de roep van de pleegouders zelf zijn al een aantal voorstellen tot stand gekomen. Er is echter nog geen oplossing.

U vraagt de overheid pleegouders meer mogelijkheden te bieden om thuis te blijven. Een kind dat in een gezin toekomt, moet op een goede manier worden opgevangen. Vaak gaat het om onthechte kinderen of kinderen met hechtingsproblemen. Het moet mogelijk zijn de hechting met de pleegouders te laten plaatsvinden.

Ik heb hier begrip voor. Na een bepaalde periode kan evenwel het omgekeerde gebeuren. Pleegzorg is ipso facto een tijdelijk gebeuren. Het is in elk geval tijdelijk bedoeld. De band met de natuurlijke ouders wordt zo veel mogelijk in stand gehouden. Wat gebeurt er dan met kinderen die niet meer in het pleeggezin terechtkunnen en die weer moeten worden onthecht?

Mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck: Mevrouw Wieërs heeft vermeld dat ook kinderen zonder papieren in pleeggezinnen worden opgenomen. Wat is de oorzaak hiervan? Vormt de taal geen bijkomend probleem? Om welk percentage van het totale aantal opgevangen kinderen gaat het hier?

Mevrouw Vera Jans: Mijn eerste vraag volgt de lijn die mevrouw Vogels al heeft aangegeven. Vooral de netwerkpleegzorg kent tegenwoordig een stijging. Het gaat dan vaak om grootouders en dergelijke. Is dit een positieve trend of gaat het hier om een noodoplossing die voortvloeit uit het feit dat de klassieke pleegzorg niet ten volle tot zijn recht komt? Ik kan me indenken dat dit in bepaalde situaties een uitermate goede oplossing is. Ik kan me echter ook indenken dat het in bepaalde situaties deugd kan doen afstand te nemen van een op dat ogenblik problematische gezinssituatie.

Als ik met mensen over de pleegzorg spreek, krijg ik wel eens te horen dat dit bij uitstek de manier is om de vicieuze cirkel te doorbreken. Dit kan natuurlijk een te rooskleurige voorstelling zijn. Ouders hebben problemen. Er is sprake van armoede en van allerlei problematieken. Pleegzorg maakt het mogelijk de kinderen hieruit te trekken en weer op de juiste weg te zetten. Zo kunnen ze weer naar school gaan en dergelijke. Zodra die mensen

zelf een gezin en kinderen hebben, zijn die gedeeltelijk uit de vicieuze cirkel. Ik weet niet of dit aan de pleegzorg ligt. Het kan ook gewoon om mooie verhalen gaan. Ik zou in elk geval graag de mening van mevrouw Wieërs horen.

De programmatie van het VAPH is opgeheven. Op zich klinkt dit logisch. Ik zou daar echter graag wat meer uitleg over krijgen. Bestaan hier cijfergegevens over? Wat zijn de concrete problemen? Hoe lang bedragen de wachttijden?

Tot slot wil ik opmerken dat mevrouw Wieërs eigenlijk niets specifiek over de crisispleegzorg heeft gezegd. Daar wordt de laatste tijd nochtans veel over gesproken. Het lijkt wel te gaan over mensen die het niet echt aankunnen gedurende jaren aan pleegzorg te doen, maar toch voor iemand het verschil willen maken. Die mensen kunnen crisispleegzorg aanbieden. Is dit een oplossing of een overroepen nieuwigheid?

Mevrouw Vera Celis: Mevrouw Wieërs heeft het over de kwaliteitsvolle inschatting van de hulpvraag gehad. Dit is ongetwijfeld een terechte opmerking. De ervaring leert ons dat heel wat jongeren die in de bijzondere jeugdzorg instromen, een enorme multiproblematiek hebben. Ik vraag me dan ook af hoe het best kan worden ingeschat op welke plaatsen die jongeren zouden moeten terechtkomen. Een gezin dat bereid is pleegzorg op te nemen, moet hier in zijn geheel voor kunnen instaan. Dit lijkt me bijzonder moeilijk.

Pleegouders moeten voor hun opdracht volledig worden erkend. Dit past in feite min of meer in hetzelfde hoofdstuk. Ik sluit me dan ook graag bij de vorige sprekers aan. Die vraag om ondersteuning is zeer terecht. Het is perfect normaal dat, als je de bereidheid toont om pleegouder te worden, er misschien moet worden gezorgd dat je wordt voorbereid op je taak, dat je een cursus volgt. Dit gaat over de bestandspleegzorg. Als het over de netwerkpleegzorg gaat, dan moet je als grootouder, tante of nonkel, broer of zus, die zorg in één keer kunnen opnemen. Dat is contradictorisch. De vraag naar ondersteuning is terecht, maar hoe kunnen we daaraan tegemoetkomen als de pleegzorg prangend wordt en je onmiddellijk in het veld wordt gestuurd?

De heer John Crombez: De discussie over indicatiestelling wordt steeds belangrijker. Hoe meer getuigenissen we krijgen, hoe belangrijker dat wordt. Mevrouw Wieërs beschrijft duidelijk dat de mank lopende indicatiestelling vaak de verklaring is voor een langdurig traject, waarin jongeren verzeild geraken, met alle gevolgen van dien. Dit is één van de kernthema's aan het worden van het debat dat we voeren. Wat kan er gebeuren om de indicatiestellingen te verbeteren? Wat met de relaties tussen pleegouders en ouders? We hebben het vaak over het statuut van de pleegouders, maar ik hoor dat er in de praktijk vaak moeilijke situaties ontstaan voor de jongeren als ouders hun rechten uitoefenen en hen weghalen bij de pleegouders, met een volledige contactverbreking.

Er is een enorme toename van pleegzorg, maar in de cijfers van het agentschap zagen we dat we in de top 10 van aantal opnames per 10.000 heel laag scoren. In hoeverre zou de aandacht voor de structuur in de pleegzorg belangrijk kunnen zijn, als het uitgangspunt een evenwichtiger aanbod is om kinderen en jongeren vaker in een gezinssituatie onder te brengen en niet residentieel?

Het verhaal over de communicatie is bijzonder interessant. De sector en de beoordelingen plaatsen we in een situatie van benchmarking. Daar maken we het onderscheid tussen wat wel en wat niet normaal is. Ze vragen hulp en krijgen zorg en worden in een module gestopt. In hoeverre is die benchmarking belangrijk in bijvoorbeeld het onderwijs, dat veel contact heeft met die kinderen en jongeren en in de medicalisering van het probleemgedrag? Die verhalen worden gecommuniceerd, zelfs gemediatiseerd. Werkt dat mee aan de idee dat er meer problemen met jongeren zijn?

In de commissie kregen we meestal het antwoord dat er niet meer probleemjongeren zijn, maar meer jongeren met complexe problemen. Maar die indruk bestaat wel heel sterk. Wat kan daaraan gebeuren?

In de commissie Welzijn hadden we een discussie over de schaalvergroting van de CAW's. Er zijn CAW's die heel geïntegreerd werken met Bijzondere Jeugdzorg. Uw uitgangspunten over de schaalvergroting zijn goed, maar ik wil graag uw ideeën daarover horen.

Mevrouw Else De Wachter: Zowel hier als in de commissie Welzijn hebben we gezegd dat pleegzorg belangrijk is, maar in Vlaanderen en België is het percentage nog vrij laag. Deze materie is zowel federaal als Vlaams. De verbetering van de statuten is een federale bevoegdheid. Het is een oud zeer. Als we willen dat pleegzorg wordt gestimuleerd, zullen we daar iets moeten aan doen, want anders vinden we geen extra mensen die dat willen doen.

De vorm – wel of niet intrafamiliaal – geeft een dubbel gevoel. Als we problemen kunnen aanpakken door er familie bij te betrekken, is dat positief. Maar zo geraken we ook niet uit de vicieuze cirkel van de familie. Mijn ervaring leert dat het moeilijker is om grenzen te trekken als het intrafamiliaal is. Ze worden wel opgevangen, maar is het dan pleegzorg of niet? Hoe ziet u dat evolueren? Als we meer aandacht willen besteden aan de pleegzorg, waar moeten we dan vooral de klemtoon op leggen? Op het bestandsgegeven of toch veel eerder het intrafamiliale gegeven, of beide?

U geeft enkele werkpunten aan om het statuut van het pleegouderschap te verbeteren. U hebt het terecht over het hoorrecht van de pleegouders. We kennen allemaal wel verhalen dat het niet altijd loopt zoals het zou moeten lopen. Moeten we daar niet verder in gaan met de nazorg? Op een gegeven moment wordt beslist om een kind in het oorspronkelijke gezin terug te plaatsen. Dan wordt de band met het pleeggezin doorgeknipt. Dan zijn er toch situaties waarbij het pleeggezin zou moeten worden betrokken, bijvoorbeeld om de situatie van het kind te kunnen inschatten inzake onderwijs. Hoorrecht is belangrijk, maar is nazorg dat niet ook? Ik besef dat het moeilijk is om daar een evenwicht in te vinden. Wanneer knip je die band effectief door en hoe pak je dat aan?

Mevrouw Marijke Wieërs: Verschillende sprekers hebben vragen gesteld over netwerkpleegzorg. Netwerkpleegzorg is belangrijk, maar het moet op een kwaliteitsvolle manier worden ondersteund en georganiseerd. De indicatiestelling moet uitmaken dat dit het goede antwoord is. Er moet bestandspleegzorg blijven en er moet netwerkpleegzorg worden uitgebouwd, netwerkpleegzorg met een eigen insteek en deskundigheid omdat dat een andere vorm van hulpverlening is dan de bestandspleegzorg.

Netwerkpleegzorg is tot op heden gebruikt als een overloop van de te grote vragen in de bijzondere jeugdzorg. Vooraleer we de begeleiding opnemen in de netwerkpleegzorg, gaan we zelf de situatie verkennen en willen we garanties hebben dat die hulpvorm op dat moment, tijdelijk of langdurig, een goede oplossing kan zijn. Daarvoor hebben we een aantal criteria die we gebruiken om dit in te schatten.

De criteria zitten op veiligheid en op comfort van een kind, in de enge betekenis. We hoorden het verhaal van de grootmoeder met één slaapkamer. Dat is een bestaande situatie. Wij vinden dat dit gedurende een weekend kan, maar het mag niet langdurig lopen. We moeten dan zo snel mogelijk een oplossing zoeken. Als alleen het comfort van de huisvesting een punt is, zoeken we samen naar een andere huisvesting die wel oké is. De indicatiestelling en de mogelijkheden van de grootmoeder zullen uitmaken of dit het gepaste antwoord is voor het kind.

We gaan ook de geschiedenis van de grootmoeder mee bekijken. Soms komen daar verhalen uit die ons bezorgd maken over een geschikte oplossing. Ik geef een voorbeeld. Vorig

jaar kregen we een vraag van een rechtbank om een grootmoeder te erkennen en begeleiden als pleegmoeder. In ons onderzoek kwamen we tot de vaststelling dat ze veroordeeld was geweest voor poging tot moord op haar eigen dochter, de moeder van dit kind dus. We hebben de rechtbank onmiddellijk laten weten dat we dat op dit moment absoluut geen geschikt gezin vinden, omdat het veel kwetsuren uit het verleden naar boven zou halen. Daar moet eerst aan worden gewerkt voordat dit mogelijks een antwoord zou kunnen zijn.

Een ander voorbeeld betreft een vraag van een rechtbank. Dit geeft aan onder welke druk de rechtbanken staan. Maar er is een wet. We kregen een vraag om een meisje van 14 jaar te begeleiden bij een pleegmoeder die als meter fungeerde. Ons onderzoek wees uit dat de 19-jarige vriend van het meisje inwoonde bij die pleegmoeder. We hebben de rechtbank onmiddellijk gemeld dat dit niet ging, dat het zelfs juridisch niet mogelijk was. Om maar te zeggen dat rechtbanken voor plotse, hoogdringende situaties staan, en niet altijd de middelen en mogelijkheden hebben om een juiste inschatting te maken. Dan doen wij dat.

In de marge wil ik zeggen dat we dit buiten ons personeelskader doen. Een kind dat niet is geplaatst, heeft geen recht op ons personeelskader. We moeten dit doen, willen we onszelf kwaliteitsvol blijven situeren in de hulpverlening. We hebben dus absolute selectiecriteria, ook in de netwerkpleegzorg.

Als we vragen krijgen om jongeren of kinderen naar de bestandspleegzorg te leiden, stellen we zelf de vraag of er in het netwerk is gezocht. Dan stellen we voor om met hen op zoek te gaan. In een aantal provincies loopt een project vanuit pleegzorg om in die netwerkpleegzorg te zoeken naar mogelijkheden, samen met het netwerk. Die methodiek is overgewaaid vanuit Nieuw-Zeeland en stelt ons in staat om de betrokkenen van het netwerk van de jongeren aan te spreken op hun familiale verantwoordelijkheid, en met hen na te gaan wie in die familiale context in staat kan zijn om pleegzorg aan te bieden.

Bij grootouders is het dubbel vallen van de positie van pleegouder met grootouder, soms problematisch. Een grootouder moet grootouder kunnen zijn. Dat is een andere positie dan opvoeder. Niet alle grootouders zijn daartoe in staat. Zelfs stilstaan bij dat verschil is voor sommige grootouders niet simpel. Ook dat element nemen we in ogenschouw vooraleer in te gaan op een begeleiding voor netwerkpleegzorg. Ik kan een hele reeks van bezorgdheden, aandachtspunten en criteria opsommen. Dat is de manier waarop vanuit pleegzorg naar netwerkpleegzorg wordt gekeken.

We werven sinds januari in alle provincies samen kandidaten voor pleegzorg. Ik kan geen antwoord geven op de vraag of er regionale verschillen zijn. Het vermoeden leeft dat er een groter aanbod zou zijn in de landelijke gebieden, maar ik kan dat niet wetenschappelijk onderbouwen. Het is wel zinvol om dat na te gaan. Ik hoor de bezorgdheid dat er in West-Vlaanderen zoveel kinderen in de pleegzorg zijn. Dat kan een probleem zijn wanneer de uithuisplaatsing daar te vroeg of te veel zou gebeuren. Dat is een mogelijke verklaring. Een positieve verklaring kan zijn dat daar meer jongeren geïndiceerd worden voor pleegzorg en daar ook in terecht kunnen. West-Vlaanderen is ook een meer landelijke regio.

Kinderen van 0 tot 6 jaar moeten niet altijd naar de pleegzorg. Dat gebeurt liefst wel als de indicatiestelling dat zegt. In de meeste gevallen kan het wel. Een aantal kinderen, zelfs die van 0 tot 3 jaar, zijn al gekwetst, waardoor een onmiddellijke oriëntatie naar pleegzorg geen haalbare oplossing is. Soms zal een tussenstap naar een OBC een middel zijn om kinderen klaar te maken om achteraf in een gezonde gezinscontext te worden opgenomen. Er zullen altijd kinderen blijven die niet in een gezinscontext kunnen functioneren. Dat neemt niet weg dat de vraag bestaat of pleeggezinnen minimaal kunnen worden ingezet voor kinderen die een langdurig verloop in een residentie hebben. Dat zou kunnen met het oog op

het doorbreken van de vicieuze cirkel, wat een absolute meerwaarde is. Het grote voordeel van pleegzorg is dat ook na de meerderjarigheid het netwerk blijft bestaan en dat ze op die manier kansen maken om de vicieuze cirkel te doorbreken. Voor kinderen die een langdurige plaatsing in een instelling hebben, kan pleegzorg een beperkt aanbod zijn om hun een gevoel te geven wat een gezinscontext is, zonder hen daar dagelijks in onder te dompelen.

Ik kan geen uitspraak doen over 'de toegangspoort'. In de toegangspoort is vooral het belang dat men hecht aan de indicatiestelling belangrijk. Ik hoop dat daar zeer bekwame, ervaren en multidisciplinair samengestelde deskundigen aan de tafel zullen zitten om die indicatiestelling te doen.

Ik ben gewonnen voor een integrale hulpverlening omdat je samen meer weet dan alleen. Laat het een flexibele vorm van samenwerking worden en niet het naast elkaar zetten van hokjes om die dan weer uit elkaar te halen. Casusgebonden integraal samenwerken is zeer belangrijk.

Het klopt dat er in de steden een grotere hulpvraag van allochtonen is. Dat zien we ook in de pleegzorg. Het is niet simpel om daar een adequaat antwoord op te geven. Een aantal van die jongeren komt ook in de pleegzorg terecht in een netwerk. Een aantal Afrikaanse kinderen krijgt vaak mede vanuit het Afrikaans netwerk een antwoord. Daar is taal inderdaad een zeer groot probleem. We merken vaak dat de kinderen de tolken zijn van hun eigen pleegouders, maar dat is in de gewone gezinnen met een andere culturele achtergrond ook zo. Wij schakelen bijvoorbeeld tolken in van het ondersteuningsteam voor allochtonen, in Antwerpen of tolkdiensten in de andere provincies, om dit mogelijk te maken. Maar dat is absoluut niet gemakkelijk.

We hebben pleeggezinnen van alle mogelijke origines: Oost-Europa, Afrika, Azië, Amerika. We vinden alle continenten ook terug in de bijzondere jeugdzorg.

Dunya is een project binnen de pleegzorg voor kinderen uit de Maghreblanden waarmee we proberen met cultuureigenheid rekening te houden en cultuureigen mensen in te zetten in de pleegzorg. Uiteraard kunnen we dat niet met alle culturen in de pleegzorg. Het zou mooi zijn als we en de Russische achtergronden en de Aziatische erbij konden betrekken. We proberen dat te zoeken in de specifieke netwerken rondom ons om die specifieke deskundigheid aan te trekken. Het is niet gemakkelijk om pleeggezinnen te vinden in andere culturen.

Pleegzorg is niet altijd een antwoord. De indicatie moet aantonen of pleegzorg een antwoord kan zijn. De druk op de gezinnen vergroot inderdaad. De oorzaak hiervan is volgens mij de verschraving van de gezinnen. Ik zou bijna moeten herhalen wat ik al heb gezegd, want dat moet je concretiseren. Het sociale weefsel is zeer kwetsbaar geworden. De verstedelijking en de vervreemding van de mensen in de steden speelt daar een grote rol in. Soms denk ik ook dat afstanden een rol spelen. Vroeger gingen nieuwe gezinnen wonen in de omgeving van het gezin waaruit ze kwamen. Nu trekken ze weg. Je moet sterke schouders hebben om die afstand te overbruggen en nieuwe netwerken tot stand te brengen. Er zijn vele aspecten die ervoor zorgen dat gezinnen veel kwetsbaarder zijn dan vroeger.

Wat betreft de combinatie van hulpvormen kan ik me voorstellen dat de regelgeving in de verschillende sectoren een wirwar is. We merken vooral dat de combinatie met de hulpverleningen binnen het VAPH een probleem is. Daar is veel werk te doen. Ik merk dat bij Kind en Gezin de ambulante hulpverlening wel mogelijk is. Combineren met een ckg bijvoorbeeld, is niet mogelijk. Ik geef een voorbeeld. Een kind dat langdurig in een ckg heeft verbleven, waarbij we traag opbouwen naar de pleegzorgsituatie, en niet plots ernaar overstappen, kan niet. Dat gaat ofwel ten koste van het ckg, ofwel ten koste van het pleeggezin. Het is of de vrijwilligheid van het ckg of de vrijwilligheid van het pleeggezin. Ik wil

wel proberen in kaart te brengen waar al die problematieken zitten, maar de grootste zit in de combineerbaarheid met VAPH-voorzieningen, zeker voor de mpi's en de OBC's. Daar is pleegzorg altijd degene die moet loslaten. Pleeggezinnen krijgen niets.

Ik geef een voorbeeld. Een pleegjongere is opgenomen in een mpi. Twee derde van het kindergeld, het enige wat de pleeggezinnen krijgen, gaat naar het mpi. Dat is niet ernstig meer. Die regelgeving moet absoluut veranderen. De pleeggezinnen krijgen geen dagvergoeding, ze krijgen nauwelijks nog kindergeld (1/3) omdat het kind nog bij hen ingeschreven staat. Ze moeten wel alle kosten, de medische kosten en kosten voor kleding en vervoer betalen met het derde van de kinderbijslag dat ze nog hebben. Dat is niet ernstig.

Het statuut van de pleegouders heeft inderdaad federale kenmerken. Wij zijn als diensten pleegzorg in gesprek met de Fédération des Services de Placement Familial en de Duitstalige Gemeenschap om naar een gezamenlijk voorstel te komen. Ik vermoed dat dat er een van de volgende maanden zal liggen. Ik ben blij dat wij over de grenzen heen tot samenwerking komen.

Wij proberen het belang van hechtingskansen bij kleine kinderen te ondersteunen door één ouder thuis te laten. In een aantal omstandigheden kan na verloop van tijd een kind terug naar huis keren. Dan nog denken we dat het belangrijk is dat een kind leert wat hechting is. Je kunt maar leren wat onthechting is, wanneer je weet wat hechting is. Uiteraard moet er bij de indicatiestelling duidelijkheid zijn voor kinderen en ouders over het perspectief van het kind.

Er is een onderzoek gedaan in Limburg om het pleegzorgpalet uit te tekenen, namelijk het aanbod van hulpverlening binnen de pleegzorg. In de gesprekken die we in de werkgroep hebben gehad met de ouders, zegden de ouders heel duidelijk dat ze beter kunnen leven met de duidelijkheid dat een kind niet meer terugkomt en met wat hun positie zal zijn in de pleegzorgcontext, dan met de herhaalde verwachting die wordt gecreëerd dat het kind misschien binnen zes maanden, misschien binnen een jaar of misschien binnen twee jaar terugkomt. Dat ondermijnt hen in hun rol als ouder. Er moet bij ouders dan worden ingezet op het ondersteunen in het verlieservaringsproces en in het aanvaardingsproces dat ze een andere rol zullen spelen ten aanzien van hun kinderen.

Niet-begeleide minderjarigen in pleegzorg, de jongeren zonder papieren, vormen een zeer marginaal verschijnsel. Het gaat over enkele tientallen over heel Vlaanderen. Dat is geen grote groep maar wel een pertinente groep, waarbij de problemen die opduiken absoluut moeten worden opgelost.

Pleegzorg kan de vicieuze cirkel doorbreken maar is geen garantie daarop. Niemand kan dat garanderen. Ik heb geen cijfers over resultaten in de periode na het volwassen worden. Ik kan wel mijn persoonlijke ervaringen meedelen. Wij hebben nog altijd drie volwassen pleegkinderen die in de 40 zijn en nog altijd deel uitmaken van ons gezin en het ook zeer goed doen. Ik sta al zeer lang in de pleegzorg en zo ken ik verschillende pleegzinnen die op deze manier nog altijd pleeggezin of gezin zijn voor hun volwassen pleegkinderen.

Ik ben geïnteresseerd om die cijfers te zien. Het vraagt wel een longitudinaal onderzoek, wat niet simpel zal zijn. Je vraagt dan de gegevens van jongeren die in de pleegzorg zijn geweest, over waar ze zich nu bevinden en hoe ze zich op dit moment percipiëren in onze maatschappij. Ik ben het er ook absoluut niet mee eens dat alle gegevens over geplaatste jongeren of bijzondere jeugdzorg zouden worden vernietigd.

Ik geef een paar voorbeelden. Wij krijgen jaarlijks enkele vragen van volwassen pleegkinderen om met ons te mogen kijken naar hun verleden. Kinderen hebben vaak geen rode draad meer in hun leven. Het stuk van de pleegzorg is vaak het enige wat ze zich kunnen herinneren en waar ze naar vragen. Ze kunnen met ons op zoek gaan naar wat er allemaal

is gebeurd en wie allemaal is betrokken bij hun jeugd. De socioloog in mij ziet ook een tweede reden: daar zit zoveel waardevolle informatie om onderzoek over te doen.

Wat betreft de programmatie bij het VAPH heb ik geen cijfers over wachttijden. Ik ben zelf alleen actief binnen de bijzondere jeugdzorg maar ben er wel in geïnteresseerd. Ik wil zeker vragen aan de mensen van het VAPH of ze daar gegevens over hebben.

Crisispleegzorg is niet nieuw, het heeft altijd bestaan. Ik ben er geen grote voorstander van, maar het is een noodzakelijk kwaad. Gezinnen die zich specifiek aanmelden om dat te doen en daar ook op voorbereid zijn, doen dat zeer goed, maar het is niet de corebusiness van de pleegzorg. Het is een vorm van hulpverlening die we ook willen aanbieden, zij het in beperkte mate.

Dit brengt me bij het belang van de indicatiestelling. Zoals al gezegd, houdt een goed antwoord op een hulpvraag een goede indicatiestelling in. De hulpverleningsdiensten waar de hulpvragen worden gesteld, moeten door ervaren en goed geschoolde medewerkers worden bemand. Ze moeten liefst in een multidisciplinaire context thuis zijn. Zo moeten alle aspecten van een problematiek op een gepaste wijze in kaart kunnen worden gebracht en moet op een goede manier met de hulpvrager kunnen worden gecommuniceerd.

In de pleegzorg is het voorstel ontstaan in observatiepleegzorg te voorzien. We kunnen tijdens een gesprek niet bepalen wat de situatie is. Daar is soms heel wat tijd voor nodig. Binnen de bijzondere jeugdzorg trachten de OOOOC's hiervoor in te staan. Aangezien de OOOOC's met wachtlijsten zitten, willen we in de pleegzorg ook een module uitwerken die in tijdelijke pleegzorg voorziet. Dit moet observatieopdrachten mogelijk maken. Die opdrachten hebben de meerwaarde dat we kunnen nagaan of een kind in een gezinscontext kan functioneren. Dat is vaak het nadeel van de observaties in instellingen. Die parameter kan daar onvoldoende worden ingeschat.

Er is een aantal vragen gesteld over de erkenning van pleegouders. Ook de pleegouders in netwerken worden gevormd. Dit gebeurt op vrijwillige basis. De bestandspleegouders moeten verplicht aan een trainings- en voorbereidingsprogramma deelnemen. De netwerkpleegouders worden uitgenodigd hieraan deel te nemen. Dat is geen verplichting. Of dit al dan niet een verplichting zou moeten worden, kan een discussiepunt zijn.

Wat gebeurt er als tussen ouders en pleegouders problemen ontstaan? Ouders en pleegouders krijgen vaak problemen indien het perspectief van de pleegzorg niet duidelijk is. In dat geval blijft het een gevecht. Indien bij het begin van de pleegzorgopdracht duidelijk wordt gesteld wat de bedoeling is, wordt al een aantal problemen weggewerkt. Hier moet ook een termijn aan worden verbonden.

We moeten in een aantal gevallen durven zeggen dat voor sommige kinderen een terugkeer niet mogelijk is. Dat wil niet zeggen dat de ouders niet bij het leven van het kind betrokken blijven. Die boodschap wordt slechts in beperkte mate gebracht. Blijkbaar vinden mensen in de hulpverlening dit een zeer moeilijke boodschap. Het is ook niet gemakkelijk dit op een goede manier over te brengen.

Het is echter nodig, ook voor de kinderen zelf. Die kinderen weten in feite niet hoe lang ze nog in een gezin kunnen blijven. Ze kunnen, bij wijze van spreken, elke dag het gevoel krijgen dat ze de dag nadien zullen worden weggehaald. Hoewel we dit kunnen proberen uit te leggen, ervaren de kinderen dit als beslissingen die boven hun hoofd over hen worden genomen. Het is dan ook belangrijk voor de ontwikkeling van een kind garanties over de continuïteit van zijn levensloop te geven.

Soms zijn ouders in een pleegzorgsituatie te moeilijk. Op dat ogenblik moeten die mensen langs de gerechtelijke weg op een bepaalde plaats worden gezet. In een aantal situaties is dit echt nodig. Bepaalde ouders zijn zeer destructief ten aanzien van hun kinderen. We kunnen ze daar de schuld niet voor geven. Meestal hangt dit samen met een hele problematiek. Die destructieve ouders moeten evenwel een beperkte plek of zelfs geen plek in het leven van hun kinderen krijgen. Dit betekent niet dat de pleegouders de plaats van die ouders in het leven van de kinderen niet levend moeten houden. Het gaat nog steeds om hun ouders. Ze moeten hier een positieve betekenis aan geven.

Wat de groei van de pleegzorg betreft, klopt het dat we in Vlaanderen onder het Europees gemiddelde zitten. Ik betreur dit ten zeerste. Ik heb nooit begrepen waarom de politiek hier niet meer werk van heeft gemaakt. Het kost een zesde van wat het kost kinderen in een instelling op te vangen. Ik nodig de politiek uit ons te ondersteunen tijdens de zoektocht naar pleeggezinnen en bij het verstrekken van betere omstandigheden. Zelfs indien we dit zouden doen, zou het nog steeds een stuk goedkoper blijven.

Ik zou eens moeten nakijken waar de omstandigheden beter zijn. Ik heb hierover een congres bijgewoond. In Zweden zijn de omstandigheden beter. In Frankrijk zijn de omstandigheden in zekere zin beter, hoewel ik dat niet altijd zo zou omschrijven. In Frankrijk is de pleegzorg professioneel. Dit betekent dat pleegouders een loon krijgen.

Zelf ben ik hier niet voor gewonnen. Door de pleegzorg in een loonsetting te plaatsen, ontstaan heel wat complicaties. Ze moeten dan 8 uur werken aan wat eigenlijk over 24 uur wordt gespreid. We hebben tijdens dit congres in Straatsburg vastgesteld dat dit juridische problemen oplevert. Indien hier in de richting van professionele pleegzorg zou worden geëvolueerd, kan dit best door middel van een dagvergoeding of een onkostenvergoeding gebeuren. Het lijkt me niet goed pleegouders in een loonafhankelijke relatie tegenover de diensten te plaatsen. Dat zou geen gezonde relatie zijn.

Vervolgens is me gevraagd hoe het zit met de relatie tussen de hulpvraag, het aanbod, het onderwijs en de mediatisering. Ik weet niet goed op welke manier we de problemen daar kunnen wegwerken. De media hebben een grote impact. Als twee kindjes in het water vallen, blijken heel wat mensen daarheen te hollen. Voor de Commissie Jeugdzorg is de aandacht beperkt. Ik vraag me af waar de verhoudingen liggen. De verhoudingen worden in sterke mate door de media bepaald. De media oefenen enorm veel invloed uit.

Indien ik hier een sensationeel verhaal over pleegzorg zou brengen, zou dit in de media verschijnen. Ik kan eigenlijk een sensationeel verhaal vertellen. Het wordt alleen niet als sensationeel gepercipieerd. Ik heb veertien dagen geleden in Zaventem een pleegvader, een vader en een 18 jaar oud pleegkind opgepikt. Ze hadden samen de Kilimanjaro beklommen. Ik heb dit gemeld. Een enkele krant heeft het op de plaatselijke bladzijde vermeld. Er was niemand aanwezig. Het is niet langer duidelijk waar de belangrijke elementen van deze maatschappij zich bevinden. Dit is een voorbeeld van de manier waarop pleegzorg positief kan zijn. Voor die drie mensen was dit een schitterende ervaring. De vicieuze cirkel is voor hen gegarandeerd doorbroken.

Ik weet niet hoe we dit kunnen wegwerken. In het onderwijs is het probleem dat veel pleegkinderen gedragsproblemen hebben. Ik merk dat ook de kinderen uit de eigen gezinnen gedragsproblemen hebben. Het onderwijs is hier niet klaar voor. Ze kijken bijzonder snel naar het bijzonder onderwijs. In feite is het begrijpelijk voor een onderwijskracht met een klas met 25 kinderen, waarvan er een of twee gedragsmoeilijk zijn.

Er moet een betere ondersteuning van het onderwijs komen. Die ondersteuning hoort thuis bij de onderwijzers zelf. De klassen zijn veel te groot. De prestatiedruk op de kinderen is te hoog. Als een van mijn kleinkinderen thuiskomt, vraag ik altijd welke goede zaken de leerkracht heeft opgeschreven. Ik hoef niet te weten wat er negatief is. Daar zul-

len de betrokken mensen zich wel mee bezighouden. Ik herinner me nog dat vroeger het negatieve altijd in het rood werd geschreven. Volgens mij moeten we het positieve in het rood zetten. Dat is het vlak waarop kinderen groeien. Ze groeien niet door alles in kaart te brengen wat ze verkeerd doen.

In het onderwijs moet nog veel gebeuren. Er is vooral behoefte aan ondersteuning op de werkvloer. Dit begint al in de kleuterschool. Mijn dochter werkt in het kleuteronderwijs in Antwerpen. Het is geen concentratieschool, maar 90 procent van de kinderen bestaat uit allochtonen of mensen uit de Vierde Wereld. Die kleuterleidsters krijgen onvoldoende ondersteuning om de hieruit voortvloeiende problemen op te vangen.

In feite begint hier de discriminatie in het onderwijs. Ik ben van mening dat kinderen vanaf de leeftijd van drie jaar naar school moeten. Vooral de kinderen uit kansarme groepen starten te laat. Zo bouwen ze een taalachterstand op die het moeilijk maakt hen op een gelijke basis groot te krijgen. Op dit vlak moet zeker iets gebeuren.

Mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck: Dat begint met een goede kinderjuf.

Mevrouw Marijke Wieërs: Dat klopt. De motivatie om te leren, vertrekt vaak vanuit een gemotiveerde leerkracht, die de kans krijgt gemotiveerd te zijn en te blijven. Wie aan zijn eigen schooltijd terugdenkt, herinnert zich vaak enkel de goede leerkrachten. Die leerkrachten waren er op de leuke en de moeilijke momenten. Soms herinnert iemand zich een moeilijke leerkracht waar hij liever niet meer aan denkt. De omstandigheden maken leerkrachten soms goede of minder goede leerkrachten. Het onderwijs heeft in elk geval nog een hele weg af te leggen.

Bovendien heb ik gemerkt, onder meer omdat een van mijn eigen kleinkinderen een kind met moeilijk gedrag is, dat een kind dat uiteindelijk naar gespecialiseerde zorg moet op een wachtlijst terechtkomt. Het kost tijd daar binnen te geraken. Dit geldt ook voor het bijzonder onderwijs, zeker om de gepaste vorm te vinden.

Over de schaalvergroting van de CAW's wil ik me niet uitspreken. Ik wil wel enkele bedenkingen over de schaalgrootte meegeven. De schaalgrootte is belangrijk omdat voldoende knowhow, deskundigheid en ervaring bij elkaar moet worden gebracht. Voor de pleegzorg is een dienst met vijf medewerkers te klein om kwaliteit te kunnen bieden.

Over de vraag hoe groot de schaal dan moet zijn, durf ik geen uitspraken te doen. Het moet in elk geval een werkbare schaal blijven. De mensen moeten er zich thuis voelen en worden gehoord. De systemen mogen niet in de plaats van de mensen komen. Fabrieken kunnen vrij grote systemen installeren. Wij zijn met mensen bezig. De schaal moet dan ook menselijk blijven. Meer wil ik daar eigenlijk niet over zeggen. Ik zou wel graag elke vorm van concurrentie tussen de voorzieningen zien verdwijnen. Het zou een verhaal over samenwerking moeten worden.

Er is tevens een vraag over het hoorrecht van pleegouders gesteld. Indien ik de bezorgdheid over de nazorg hoor, wil ik toch voor voorzichtigheid pleiten. Dit zou pleegouders de mogelijkheid bieden toe te kijken hoe het met het pleegkind gaat. De pleegouders zijn echter niet de controleurs van wat er in gezinnen gebeurt. Ze kunnen de ouders ondersteunen en ervoor zorgen dat het bij de ouders goed blijft gaan.

Ik herinner me een specifiek geval waarin de jeugdrechter bij de terugkeer van een jongere die gedurende zes jaar in een pleeggezin had gewoond de verplichting heeft opgelegd dat kind maandelijks naar het pleeggezin te laten gaan. Dit werkt niet. Indien het kind wordt verplicht te gaan en de ouders hier volledig tegen zijn, komt het kind in een zeer dubbelzinnige situatie terecht. Volgens mij moet worden onderhandeld over de plek die

de pleegouders na de terugkeer van een kind nog krijgen. Indien iets misloopt, is het de verantwoordelijkheid van de hulpverlening hier iets aan te doen.

De heer John Crombez: Ik heb die vraag over de pleegouders gesteld. Het gaat natuurlijk in belangrijke mate om de terugkeer, maar het gaat ook om het recht van ouders het kind in het weekend te hebben. Dit neemt soms extreme vormen aan. Een moeder kan een kind komen ophalen, maar elk weekend in vaak penibele omstandigheden op een ander adres zitten. De pleegouders zien wat met het kind gebeurt en hebben niet het recht dit aan te kaarten.

Mevrouw Marijke Wieërs: De verwijzers nemen op dit vlak zeer verschillende houdingen aan. In de rechtbanken is er iets meer stroomlijning. In de vrijwillige hulpverlening gaat het vaak om een persoonlijke inschatting door de consulenten. Er zijn gemeenschappelijke elementen en grote verschillen.

We worden met die verschillen geconfronteerd als we de diensten meegeven dat de bezoeksregelingen niet in het belang van de pleegkinderen zijn. We vinden daar niet altijd gehoor. Dit heeft met verschillen in visie te maken.

Zelf proberen we, samen met de verwijzers, de ouders en de pleegouders, bij de start van de plaatsing tot een bezoeksregeling te komen. Die regeling wordt dan opgevolgd. Indien aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, kan dit in de thuissituatie. Bezoekruimtes voor ouders en pleegkinderen zouden een alternatief kunnen vormen. Ik zou de professionele uitbouw hiervan in elk geval toejuichen. Die ruimtes zouden ons immers toelaten te observeren en ouders in hun omgang met hun kinderen te ondersteunen. We kunnen de ouders leren met kinderen bezig te zijn. Die ruimtes zouden ons tevens de kans geven de terugkeermogelijkheden in te schatten.

Aangezien elk voltijdsequivalent nu 25 dossiers moet omkaderen, is een maandelijkse bezoeksregeling voor ons niet haalbaar. We zijn wel vragende partij. In Brussel heeft een Franstalige organisatie dit op een zeer deskundige manier uitgewerkt. Het model ligt klaar. We zijn bereid dit ook in Vlaanderen uit te bouwen. Volgens ons zou dit absoluut een meerwaarde betekenen.

Voor een aantal vragen trekken we naar de CAW's, die over bezoekruimtes beschikken. Eigenlijk komt dit niet overeen met de rol die de neutrale bezoekruimtes moeten vervullen. De tijdelijke bezoekruimtes zijn ruimtes waarin de andere ouder het kind tijdens echtscheidingen of vechtrelaties tijdelijk kan ontmoeten. Na een korte periode zouden die ontmoetingen op een automatische manier moeten verlopen of eindigen. Dat is niet de rol van de pleegzorg. Aangezien dergelijke bezoeksregelingen arbeidsintensief zijn, zijn we blij dat we in het verleden een beroep op de CAW's hebben kunnen doen. Dit is echter een kwestie van goodwill. Het past eigenlijk niet in hun eigen regelgeving.

Mevrouw Katrien Schryvers: Ik denk dat we hier allemaal stil zijn geworden van het verhaal van mevrouw Wieërs en van de overtuigende manier waarop ze het heeft gebracht. Haar woorden geven veel te denken over de verschraving van het sociale weefsel en over de druk in onze maatschappij.

Afstand is belangrijk. In feite is onze wereld klein geworden. De mensen voelen vaak minder druk om dicht bij elkaar te blijven wonen. Ze gaan verder van elkaar wonen en dat brengt problemen met zich mee. Het maakt contacten moeilijker. Onze maatschappij kent eigenlijk een overcommunicatie, met internet, sociale sites en dergelijke. Het lijkt me een enorme uitdaging er over de diverse domeinen heen voor te zorgen dat die verschraving wordt tegengegaan en dat die afstand weer kleiner wordt.

Mevrouw Marijke Wieërs: Dit lijkt me de kern van het verhaal. Ik wil iedereen bedanken voor de positieve, constructieve en geïnteresseerde deelname aan deze uiteenzetting. De verwachtingen binnen de diensten voor pleegzorg zijn zeer groot. Het is aan deze commissie hier een gepast antwoord op te geven.

II. UITEENZETTING DOOR MEVROUW ITTE VAN HECKE, STEUNPUNT ALGEMEEN WELZIJNSWERK EN MEVROUW AGNES ONGHENA, CAW REGIO DENDERMONDE

Mevrouw Itte Van Hecke: We willen proberen om vanuit de sector van het algemeen welzijnswerk een beeld te geven van wat wij denken over de instroom in de bijzondere jeugdzorg en in de bijzondere zorg. We doen dat vanuit de eerste lijn, waarbij we capteren wat er gebeurt in het dagelijkse leven van mensen. We bouwen dit op op basis van een aantal decretale bepalingen. We geven ook wat cijfers en gaan in op beleidskeuzes en mogelijke hypothetische verklaringen voor de toenemende druk op de jeugdzorg en wat wij denken dat goede aanbevelingen zijn om werk van te maken.

1. Decreet van 8 mei 2009 betreffende het algemeen welzijnswerk

Het algemeen welzijnswerk is door het decreet van 8 mei 2009 bepaald als de psychosociale hulp- en dienstverlening die ter beschikking staat van alle personen van wie de welzijnskansen bedreigd of verminderd worden ten gevolge van gebeurtenissen in de persoonlijke levenssfeer, ten gevolge van problemen in een context van criminaliteit of problemen van meervoudige kwetsbaarheid ten gevolge van een proces van sociale uitsluiting. Hier komen we bij wat mevrouw Wieërs daarnet aanhaalde over maatschappelijk kwetsbare mensen die extra kansen nodig hebben.

De missie van het algemeen welzijnswerk is het helpen van gebruikers om zich sociaal en persoonlijk te ontplooien en hun individuele en sociale rechten uit te oefenen om een menswaardig leven te kunnen leiden. Het algemeen welzijnswerk doet dat door laagdrempelige en toegankelijke hulp, eerstelijns, waarbij geen verwijzers nodig zijn, open voor alle soorten vragen, met de garantie van een eerste verhelderend gesprek tussen de gebruiker en de hulpverlener. Ik zeg erbij dat het decreet nog niet in uitvoering is.

2. Integrale jeugdhulp

Algemeen welzijnswerk is een van de sectoren die gevat wordt door integrale jeugdhulp en situeert zich in een rechtstreeks toegankelijke hulp voor de toegangspoort. In de netwerken rechtstreeks toegankelijke hulp hebben de CAW's volgens ons een belangrijke rol te vervullen omdat heel het aanbod van de CAW's rechtstreeks toegankelijk is en dus ook een belangrijke sector is omdat minderjarigen daar als autonome hulpvrager en als autonome gebruiker terecht kunnen. Het zijn geen ouders of leerkrachten die een vraag moeten stellen, jongeren kunnen dat zelf doen. Het algemeen welzijnswerk is een gemoduleerd aanbod en de modules met de functies onthaal, vraagverheldering, informatie en advies en kortdurende hulp situeren zich in de brede instap.

Het algemeen welzijnswerk heeft drie opdrachten: preventie, onthaal en begeleiding. Preventie vind ik zeer belangrijk. Als we ons profileren op de eerste lijn, zijn we de meest geëigende sector om de signalen maatschappelijk te capteren en daar verder werk van te maken om andere problemen op andere vlakken te voorkomen. Preventie situeert zich bij uitstek op de samenwerking tussen sectoren en organisaties. Het versterken van hulpverlenende instanties in het voortraject zal een belangrijke rol spelen in het bufferen van de instroom in de bijzondere zorg.

Onthaal is het proces dat start bij het eerste contact tussen cliënt en hulpverlener, en is in eerste instantie bedoeld als vraagverheldering. Iemand stapt bijvoorbeeld een centrum binnen omdat hij een brief heeft gekregen van de deurwaarder, hij uit het huis moet en

geen opvang voor de kinderen heeft. Door een verhelderend gesprek kunnen we tot een gerichte strategie komen.

De vraagverheldering kan volstaan. De cliënt kan na zo een gesprek weer verder. Het resultaat van een onthaal kan ook directe hulp zijn. Iemand komt bijvoorbeeld niet rond met zijn budget. Dan is er een directe verwijzing naar verdere begeleiding of directe hulp. Er kan ook worden ingegaan op de directe vraag. Zo kan men bijvoorbeeld voedselpakketten uitdelen.

Specifiek jongerenonthaal is belangrijk in het algemeen welzijnswerk. Geen van de andere sectoren beschikt over een autonoom en laagdrempelig aanspreekpunt voor minderjarigen. We denken dat dat in het netwerk rechtstreeks toegankelijke hulp een uniek aanbod is omdat dit onthaal los staat van problemen, persoonskenmerken of instituties. Ik maak een onderscheid met het CLB, dat ook gericht is op minderjarigen en rechtstreeks toegankelijk, maar vasthangt aan het instituut onderwijs. Het jongerenonthaal vertrekt zeer specifiek van het perspectief van de jongere en gaat ook altijd kijken naar de gezinscontext en heeft daar aandacht voor.

We willen ons toespitsen op het onthaal want dat is heel cruciaal. Als mensen een vraag hebben, moet daar met de nodige zorg op ingegaan worden. Het bepaalt het mogelijk verdere verloop van hulpverlening en begeleiding, zeker voor jonge mensen die nog geen ervaring hebben met hulpdiensten of al zeer precare ervaringen hebben met hulpdiensten en voor wie de drempel heel groot kan zijn.

Begeleiding betekent dan een langdurig proces waar verschillende stappen worden gezet in samenspraak met de cliënt, ter ondersteuning van psychosociale competenties, relatiebegeleiding, het ontwikkelen van sociale netwerken en ondersteunen van mensen om hun plaats in de maatschappij in te nemen. Als we het hebben over minderjarigen, dan denken we dat begeleiding van jongere kinderen – als ik spreek over jongeren, denk ik aan de middelbareschoollleeftijd – zich voornamelijk richt op hen opnieuw in verbinding brengen met voor hen vertrouwde en betrouwbare volwassenen.

3. Minderjarigen in het algemeen welzijnswerk (2009)

Ik heb cijfers van 2009. Het cijfer van het aantal minderjarige cliënten op onthaal is al eerder op een hoorzitting aangehaald. Ik heb een onderscheid gemaakt tussen jongeren van de lagere school en van de middelbare school. Het valt op dat kinderen van lagereschoollleeftijd al autonoom naar een CAW stappen. Ik geef een voorbeeld. In een CAW waar we groepsbegeleiding doen voor kinderen in moeilijke echtscheidingssituaties, wordt een traject afgelegd, de begeleiding wordt afgerond en daarna nemen kinderen nog de telefoon en vragen of ze nog eens kunnen praten met iemand van het CAW, bijvoorbeeld omdat de ouders veel ruzie maken.

Voor de 12- tot 17-jarigen hebben we meer dan de helft autonome hulpvragers. De voornaamste vragen zijn vragen naar informatie en advies, over bijvoorbeeld seksualiteit, ongewenste zwangerschap en drugproblematiek. Er zijn ook vragen naar ondersteuning, materiële of andere. Dat kan bijvoorbeeld een situatie zijn waarbij een jongere niet meer kan praten met zijn stiefmoeder.

Ten aanzien van begeleiding valt uit de registratiecijfers niet af te leiden of minderjarigen individueel begeleid worden of als deel van een cliëntsysteem. Van de vier voornaamste categorieën waarbij minderjarigen worden begeleid in een context van een CAW, staat op één de begeleiding van psychische persoonlijke problemen. Vervolgens zijn dat de categorieën bezoekeruimte gerechtelijke context, wat niet hoeft te verwonderen, en gezinsbegeleiding. Een CAW gaat integraal te werk en betreft het hele systeem. Het algemeen welzijnswerk heeft ook een lange geschiedenis in het voorzien in slachtofferhulp, de vierde categorie.

Mevrouw Agnes Onghena: Ik werk al heel lang in het CAW Regio Dendermonde. De laatste jaren ben ik actief als coördinator van het JAC en van het onthaalteam voor de volwassenen. Dat krijgt alle eerste hulpvragen van elke volwassene die zich aandient bij het CAW. Sinds een jaar werk ik als stafmedewerker. Ik ben dus gepokt en gemazeld in de praktijk.

Ik wil een praktijkvoorbeeld geven uit onze vrouwenopvang van een moeder die opvang vraagt. Ze heeft in totaal acht kinderen. Ze is getrouwd geweest met man 1, waar ze vier kinderen mee heeft. Ze heeft met deze man en met deze vier kinderen geen contact meer. Ze is daarna getrouwd geweest met man 2, waar ze twee kinderen mee heeft. Ze heeft met deze man een slecht contact en met deze twee kinderen ook geen contact meer. Bij man 3 heeft ze weer twee kinderen. Met die kinderen is ze opgenomen in ons vrouwenopvangcentrum omdat de relatie geweld vertoonde en de situatie voor de kinderen niet meer veilig was.

Vrouwen worden bij ons ondersteund in hun problemen, maar de kinderen worden uiteraard niet aan hun lot overgelaten. Ze worden geobserveerd. Ook de manier waarop vrouwen met hun kinderen omgaan en de opvoeding van de kinderen wordt sterk geobserveerd. Daaruit bleek dat die moeder het moeilijk had om grenzen te stellen aan haar twee dochters. Als we kinderen opnemen in ons vrouwenopvangcentrum, dan bieden wij de kinderen ook de kans om te praten met de kinderbegeleidster. De oudste dochter had daar al regelmatig gesprekken mee gehad vooraleer het vertrouwen groot genoeg was om over een probleem te vertellen waar ze nog nooit met haar moeder over had gepraat en dat ook niet wilde doen. De kinderbegeleidster heeft dan verder gesprekken gehad met die dochter en ze bereidde haar voor om dat toch te vertellen aan haar moeder. Je kunt niet werken met een kind zonder dat je daar ook de context bij betreft. Het is gelukt: het vertrouwen van de dochter ten aanzien van haar moeder is vergroot. Ook het zelfwaardegevoel van de moeder werd vergroot omdat ze gerespecteerd werd in haar rol als moeder en daarin niet werd opzijgeschoven.

De jongste dochter is nog te klein om veel woorden te gebruiken. Ze spreekt al en tekent vooral. Uit haar tekeningen bleek dat er een serieus probleem moet zijn geweest met iemand van de familie. Ook dat is besproken met de moeder. Van daaruit zijn stappen gezet om dat kind te laten begeleiden in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg. Dat is niet goed voor de wachtlijsten, maar in dit geval was het echt nodig. Er is ook een contact gelegd met het CLB zodat, wanneer die vrouw vertrekt uit het vrouwenopvangcentrum, het kind nog wordt gevolgd en verder ondersteund.

Als ik kijk naar de relaties die er waren bij aankomst, waren dat er drie met weinig en slecht contact. Het aantal relaties bij haar vertrek waren er elf. Dat is wat het algemeen welzijnswerk doet: zorgen dat mensen een netwerk krijgen en een verbinding maken met specifieke aandacht voor de kinderen in het cliëntsysteem, zodat ze meer kansen krijgen om zichzelf op een goede manier te ontwikkelen.

4. Beleidskeuzes

Mevrouw Itte Van Hecke: Beleidskeuzes zijn een heikel thema. Ik kan niet voorbijgaan aan de vaststelling dat de voorbije jaren voornamelijk ingezet is op bijzondere zorg en op duidelijk te categoriseren doelgroepen en problematieken. Zo kom ik terecht bij bijzondere jeugdbijstand en bij het VAPH. Er zullen argumenten voor zijn. Nu zien we dat in het Perspectiefplan 2020 (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10, nr. 632/1*) en de beleidsnota (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10, nr. 191/1*) van minister Vandeuren toch wordt voorzien in een versterking van de brede instap binnen integrale jeugdhulp. Er wordt duidelijk ingezet op het versterken van de eerstelijns hulp en de onthaalwerking van de CAW's. Er wordt de komende jaren in middelen voorzien.

Daaraan gekoppeld is er het project 'Analyse en methodiekontwikkeling in functie van een laagdrempelig hulpaanbod', met de bedoeling het aanbod dat een CAW nu heeft op de

eerste lijn ten aanzien van minderjarigen kritisch te analyseren, de sterktes en de zwaktes daarvan in beeld te brengen en te komen tot een gedragen visie op de eerste lijn voor minderjarigen. Dat is niet alleen een jongerenonthaal, maar kan op verschillende domeinen worden ingezet. Tegelijkertijd is het de bedoeling om nieuwe of al gebruikte methodieken duidelijk te beschrijven en duidelijke kwaliteitscriteria op te stellen over wat een eerste lijnsaanbod is voor 12- tot 18-jarigen. Men gaat er daarbij van uit dat kinderen onder de 12 jaar terechtkomen op het CLB, waarbij onze cijfers dat wat nuanceren.

Wij willen als algemeen welzijnswerk zeer goed nadenken over hoe we de geplande investeringen kunnen omzetten in effectieve werkvormen en een effectief aanbod, hoe we ons aanbod kunnen optimaliseren en bekendmaken en hoe we gaan werken met jongere jongeren en gezinnen. We merken dat autonome hulpvragers op een jongerenonthaal meestal 15 jaar en ouder zijn. Hoe richten we ons op de 12- tot 15-jarigen? Een van de pistes is dat we zeker moeten inzetten op gedeelde zorg met andere sectoren.

Ik ben zeer verheugd met deze geplande investeringen. Of die effectief een inhaaloperatie zijn, is een vraag. Of dit ons zal helpen om een buffer te vormen tegen de instroom in de bijzondere jeugdzorg, moet worden genuanceerd.

Mevrouw Agnes Onghena: Namens ons CAW maak ik deel uit van een netwerk voor integrale jeugdhulp. Wij vergaderen al zeven tot acht jaar regelmatig. Er wordt heel hard gewerkt. Ik wil even verwijzen naar een praktijkrapport uit 2008 dat door integrale jeugdhulp is bezorgd. Er was toen al een onderzoek geweest over de werking van de diensten, wat ze doen, wanneer ze beschikbaar en bereikbaar zijn. Ook daar kwam naar voren dat de onthaalwerking van het algemeen welzijnswerk heel zinvol werk doet, maar niet overal bereikbaar en beschikbaar is. Ik weet dat iedereen extra middelen vraagt. Ik kan enkel zeggen dat wij die extra middelen echt nodig hebben en dat de beloofde middelen niet zullen volstaan als we willen doen wat er van ons wordt verwacht.

5. Toenemende druk op de jeugdzorg

Mevrouw Itte Van Hecke: Ik probeer een verklaring te geven voor de toenemende druk op de jeugdzorg. Daarbij vertrek ik vanuit het perspectief van werken met minderjarigen in de eerste lijn. Het gaat om hypothesen die ik niet allemaal kan staven met cijfers of wetenschappelijk onderzoek.

Er wordt sneller en drastischer ingegrepen bij gedragsproblemen. Men stelt vaker de diagnose van gedragsproblemen. Als vroeger iemand zich ongewoon gedroeg, kreeg dat gewoon een plaats. Nu krijgt dat een etiket waarbij een bepaald zorgtraject behoort.

Er ligt nu een focus op jongerendelinquentie en criminaliteit. Gedragsproblemen zijn een signaal in onze maatschappij. De individuele verantwoordelijkheid om te slagen in het leven is precair en de lat ligt erg hoog. De maatschappelijke criteria zijn voor doorsneejongeren en niet voor iemand die al een achterstand heeft opgelopen.

Mevrouw Agnes Onghena: Moeilijk gedrag bij jongeren is soms ook een teken aan de wand voor de context. Ik denk dan aan de kanarie in de koolmijn. Als die van zijn stok viel, dan was het tijd om achteruit te gaan.

Kinderen die moeilijk gedrag vertonen, worden onderworpen aan heel wat hulpverlening waarbij we ons niet altijd afvragen hoe dat komt. Ik roep dan ook op om gedrag te bekijken als een signaal waar geen woorden voor zijn of waar woorden niet meer helpen.

Mevrouw Itte Van Hecke: Stijgende armoede en werkloosheid zijn een duidelijke risicofactor. Armoede als stresssituatie bij ouders geeft een risico op ontwikkelingsproblemen bij de kinderen. Dat is een uitspraak van professor Adriaenssens.

Mevrouw Agnes Onghena: Hij zei zelfs dat toelaten dat kinderen in armoede opgroeien structurele kindermishandeling is. Men weet immers op voorhand dat die kinderen niet de kans krijgen die ze verdienen.

Mevrouw Itte Van Hecke: Mevrouw Wieërs had het over de verschraling van gezinnen en van sociaal weefsel. Ik noem het instabiele gezinssituaties. Ik verwijs naar het voorbeeld dat mevrouw Onghena heeft gegeven: opeenvolgende relaties met de onduidelijkheid voor kinderen wie de oma, de meter en de tante is. Het betreft hier een gebrek aan houvast.

Mevrouw Agnes Onghena: Als we in de loop van het gesprek merken dat de context toch wat moeilijk in elkaar zit, maken wij een genogram. Vroeger was dat: vader, moeder, kinderen, en er was af en toe eens een uitloper. Ik laat u nu een tekening zien van het genogram van Niels.

Niels is de zoon van Rita en Jo. Rita en Jo waren getrouwd. Zij hebben drie kinderen: Wouter, Rob en Niels. Niels is de jongste. Rita en Jo zijn gescheiden. Jo heeft een nieuwe relatie met Kristel. Die relatie duurt tot op heden. Dat is goed, want Niels is ondertussen zeventien. Rita heeft na Jo een relatie gehad met Erik. Daaruit zijn ook twee kinderen geboren: Lana en Jana. Daarna heeft zij een relatie gehad met Wim, met nog twee kinderen: Louis en Tijana. Ook die relatie is stukgelopen. Nu heeft Rita een relatie met Mark. Het probleem is dat Mark in het Antwerpse woont, en Rita woont in Dendermonde. Rita wil verhuizen en zegt haar huis op. Mark is voor haar de man van haar leven.

Niels ziet dat ondertussen niet meer zitten. Hij wil begeleid zelfstandig wonen. Hij heeft nooit eerder een beroep gedaan op hulpverlening. Hij kan dus niet op de wachtlijst voor begeleid zelfstandig wonen. Hij is op drie maanden na geen achttien en die wachtlijst duurt meer dan een jaar. Wat moet Niels doen? Hij komt bij ons in het JAC aankloppen. Moeder is verhuisd naar Antwerpen met de rest van de kinderen. Niels is achtergebleven in Dendermonde. Hij kon intrekken bij een vriend tot zijn achttiende en kon dan beginnen aan een leven als volwassene met niet al te veel kansen: geen huisvesting, geen inkomen, nog op school en geen netwerk. Om maar te zeggen dat instabiele gezinssituaties soms heel begrijpelijk zijn. Het is soms nodig dat je niet in een relatie blijft zitten waarin je je niet goed voelt, maar weet dat die kinderen er ook in zitten en dat zij naar alle kanten worden getrokken.

Mevrouw Itte Van Hecke: Met interculturaliteit bedoel ik dat verschillende culturen participeren aan onze samenleving. Die botsen ook. Dat hoeft niet per se een probleem te zijn. De manier waarop daarmee wordt omgegaan, kan aanleiding geven tot problemen.

Mevrouw Agnes Onghena: De cijfers over de uitval uit het onderwijs spreken ook voor zich. Het was in het najaar nog in de media. Het aantal jongeren dat het onderwijs verlaat zonder getuigenschrift stijgt in Vlaanderen. Enkele jaren geleden was dat één op acht, nu is dat één op zeven en zelfs één op vijf jongens. Dat is ongelooflijk veel. Dat hypothekeert alle kansen van een jongere op een constructief en gevuld leven.

Mevrouw Itte Van Hecke: Wij denken ook dat factoren in de organisatie van de zorg een invloed hebben op de instroom in de bijzondere zorg. Er gebeuren weinig interventies op jonge leeftijd. Er wordt lang gewacht vooraleer ouders daarover worden aangesproken. We zouden toch eens moeten nadenken of het niet anders kan, zonder dat jonge kinderen uit hun systeem moeten worden gehaald. Wij denken ook aan wat vorige sprekers hier al hebben aangehaald: jongeren met een complexe problematiek vallen buiten sectorale zorgcategorieën. De niet-combineerbaarheid van hulpaanbodvormen door de versnippering in sectoren, en het feit dat categorieën en regelgeving niet op elkaar zijn afgestemd: dat is volgens ons een belangrijke factor in de instroom in de bijzondere zorg.

Mevrouw Agnes Onghena: Er is het voorbeeld van Gino, die ondertussen meerderjarig is. Hij is de jongste van een groot, zwak gezin, waar de meeste kinderen geplaatst zijn. Hijzelf werd tot zijn veertiende geplaatst in een pleeggezin. Het was de bedoeling dat die plaatsing verder liep na zijn veertiende. De moeder van het pleeggezin is echter gestorven en de vader van dat pleeggezin zag het niet meer zitten. Gino is toen overgeplaatst naar een ander pleeggezin. Hij heeft daar iets minder dan twee jaar verbleven. Toen zag dat nieuwe pleeggezin het ook niet meer zitten, met recht en reden. Gino had namelijk seksueel misbruik gemaakt van jongere kinderen van dat gezin.

Gino is licht mentaal gehandicapt, maar heeft ook een psychiatrische stoornis. Het was dus problematisch om hem te plaatsen. Na vele omzwervingen, van de ene naar de andere instelling, is hij bij ons in het JAC van Dendermonde terechtgekomen. Wij konden hem daar echter niet opvangen. We konden wel naar hem luisteren en samen naar de best mogelijke oplossing zoeken. Maar in dit geval was er geen best mogelijke oplossing. Ondertussen was Gino namelijk bijna 18. Hij verbleef achtereenvolgens in de A-dienst van het plaatselijke ziekenhuis, in de Universitaire Psychiatrische Spoed Interventie Eenheid van Gent, in een noodwoning van de politie, en nog op een aantal andere plaatsen, tot hij 18 werd. Toen had hij naast de twee eerdere diagnoses, nog een derde, want toen was hij ook nog eens thuisloos, dakloos en zonder inkomen.

Ook in de thuislozenzorg was er voor hem geen adequate zorg. Want zij zeiden daar, met recht en reden: “Hij kan niet in deze leefgroep terecht, want hij heeft een psychiatrische problematiek en een mentale handicap.”. Momenteel weten we zelfs niet meer waar hij zit. Dat is het ergste. Hij is vorig jaar verdwenen.

De grenzen van sectoren zorgen ervoor dat we sommige jongeren niet goed kunnen helpen. Die grenzen moeten heel goed worden onderzocht en op bepaalde momenten ook doorbroken. Het doorbreken van die grenzen moet worden ondersteund, in het belang van zulke jongeren.

Een ander voorbeeld is Glenn. Glenn was bijna 17 toen hij in het JAC vertelde dat het thuis niet meer leefbaar was, dat er geweld gebruikt werd. Wij vonden dat een problematische opvoedingssituatie en hebben dit ook zo doorgegeven. Hij kreeg echter geen hulp, omdat hij al 17 was en daardoor op een lange wachtlijst stond. De week nadien hield hij het thuis niet meer uit en heeft hij zijn moeder teruggeslagen. Hij werd opgepakt, er werd klacht tegen hem ingediend en hij verscheen voor de jeugdrechter. Toen heeft hij wel hulp gekregen. Jammer. Dus ook daar zijn de grenzen soms veel te strak.

Het onderwijs schakelt CAW soms pas in als problemen escaleren. Het voorbeeld daarvan is een meisje van 14 waar de leerlingenbegeleider blijkbaar al een lange weg mee had afgelegd. Op een bepaald moment belandde dat meisje in een crisis en moest er crisishulpverlening worden ingeschakeld via integrale jeugdhulp, zonder dat dat meisje ooit was doorverwezen naar een hulpinstantie, zoals een CLB of een JAC. Het is toch schrijnend. Misschien had het niet zover moeten komen. Eigenlijk worden de diensten die meteen hulp zouden kunnen bieden, ook niet altijd aangesproken, omdat ze onbekend zijn of omdat men er te weinig vertrouwen in heeft. Soms denken mensen dat ze het zelf moeten oplossen, omdat ze worden aangesproken, terwijl het niet meteen hun taak is.

Mevrouw Itte Van Hecke: Het Algemeen Welzijnswerk is een van de sectoren die niet in categorieën denkt, en ook niet op die manier georganiseerd en gesubsidieerd is. Het denkt in levensomstandigheden van mensen en probeert door zijn aanbod in te spelen en invloed uit te oefenen op de eigen krachten van mensen om hun levensomstandigheden een positieve wending te geven.

Ik wil het hebben over mogelijk onterechte aanmeldingen bij het CBJ en een toename van de gerechtelijke POS-situaties. Het voorbeeld van mevrouw Onghena van de overgang van

een POS naar een MOF – een jongere pleegt geweld op zijn opvoeder, wordt dan als een MOF gecategoriseerd en wordt wel geholpen – sluit daarbij aan. We hebben geprobeerd om zicht te krijgen op cijfers van wel of niet terechte aanmeldingen bij het CBJ, maar dat is ons niet gelukt. Het is een hypothese gebaseerd op mijn eigen ervaring in de sector. In echtscheidingssituaties stappen mensen naar het comité en niet naar iemand die een bemiddelende rol zou kunnen spelen. Men kan bijvoorbeeld zeggen dat de bezoeksregeling niet meer lukt, dat er iets moet gebeuren, dat het kind bij de andere ouder niet meer kan blijven. Het comité kan daar gevolg aan geven en bijvoorbeeld een bezoeksruimte inschakelen.

Wachtlijsten zorgen voor druk op cliënten en hulpverleners en voor frustratie, omdat de continuïteit van hulp niet kan worden gegarandeerd en er wordt gekozen voor het inzetten van beschikbare in plaats van gepaste hulp. Mensen krijgen dan het gevoel dat ze geen controle meer hebben omdat ze geen antwoord krijgen op hun vraag. Het zorgt bij cliënten voor een verlies van perspectief. Als iemand bijvoorbeeld een probleem heeft met zijn kind, en er wordt pleegzorg ingeschakeld, dan krijgen ouders het gevoel dat ze niets meer te zeggen hebben.

Mevrouw Agnes Onghena: Voor wachtlijsten moeten we misschien ook eens nadenken over een systeem van gedeelde zorg. De eerste dienst verwijst door, en dan is er de dienst die de doorverwijzing ontvangt. Daartussen zit een wachtlijst. Als die twee diensten nadenken over hoe ze die wachtlijsten kunnen overbruggen, dan zou dat misschien al iets zijn. Het zal nooit de wachtlijst oplossen, maar het zal er misschien voor zorgen dat mensen geen hulp meer krijgen zolang ze op een wachtlijst staan. Ook daarvoor zijn de sectorale grenzen een hinderpaal.

6. Rechtstreeks toegankelijke hulp

Mevrouw Itte Van Hecke: Dat is een pleidooi voor het versterken van de rechtstreeks toegankelijke hulp. Daarin kan ervoor worden gezorgd dat zorg zo dicht mogelijk bij het voorveld – het voortraject of de bewegingen die zich in het dagelijkse leven van mensen situeren, zoals scholen en jeugdwerk – wordt georganiseerd. Daar linken leggen, geeft een meerwaarde, net zoals de zorg zo dicht mogelijk bij het kind en de context organiseren. Kunnen gesprekken in het gezin met alle betrokken partijen, of moet er een kind worden uitgehaald?

CAW's proberen kinderen en jongeren in de mate van het mogelijke in hun eigen context te houden, en daar gesprekken te voeren. Daarnaast wordt, zeker voor minderjarigen, gezocht naar samenwerking en afstemming met onderwijs en jeugdwerk. We moeten aanwezig zijn in jeugdwerk, maar ook de jeugdwerkers zelf ondersteunen in hun vertrouwensrelatie met minderjarigen.

We werken ook online. De CAW's hebben een uitgebouwd online-aanbod en zijn aanwezig op sociale netwerksites. Via de site van de JAC's kan er ook worden gechat met een hulpverlener. We merken dat de toegang daar gemakkelijker is, en daar komen complexe problemen snel op het scherm. In een gesprek van mens tot mens is het vaak moeilijker om te zeggen dat men wordt misbruikt. Het heeft wel het nadeel dat met één klik op de knop de verbinding kan worden verbroken.

Aanklappend hulpverleners en afstemming zijn belangrijke thema's in rechtstreeks toegankelijke hulp. Hoe kun je met een straathoekwerker op weg gaan? Hoe kun je via een scherm converseren? Wie moet daarbij worden betrokken?

7. Toegankelijke zorg?

Wat zijn de mogelijke beïnvloedende factoren in de organisatie van de zorg? Naast de organisatie van de toegankelijkheid van de zorg is er nog werk aan de winkel, omdat het

aanbod van eerstelijns hulpverlening onvoldoende gekend is. Tegelijk heeft dit bij jongeren een onduidelijk imago. Het is duidelijk wat een CLB-medewerker, een jeugdrechter of een wijkagent doet. Eerstelijns hulp is wat onduidelijk, en dat is net de corebusiness: op elke vraag een antwoord proberen te geven. Jongeren vragen zich wel af wat er met hun vraag zal gebeuren. Er kan worden gewerkt aan de beeldvorming. Zeker jongeren die al een geschiedenis hebben met hulpverlening, zijn heel bang voor controleverlies, en dan passen ze.

In toegankelijke zorg is het algemeen welzijnswerk niet overal beschikbaar, laat staan overal zichtbaar. Daar moet aan gewerkt worden. Er is ook werk aan de regionale spreiding. Sommige regio's zitten nog met blinde vlekken.

Mevrouw Agnes Onghena: Er is een programmering uitgewerkt voor het welzijnswerk, maar dat is nog niet uitgevoerd. Daar wachten we nog op.

Mevrouw Itte Van Hecke: Bij verwijzers zien we ook een voorkeur voor gespecialiseerde en bijzondere zorg. Het zou wel eens gemakkelijker kunnen zijn om een jongere die een probleem heeft een traject te geven en te zeggen dat alles in orde komt. We pleiten ervoor om te spreken met die jongere over het probleem – vanwaar komt het, wat zijn de invloeden? – en te proberen daarop in te spelen. Daaraan gekoppeld is er aansprakelijkheidsangst bij verwijzers. Als men een kind begeleidt in een moeilijk functionerend gezinssysteem waar men zich zorgen maakt over mogelijk misbruik, ben ik dan aansprakelijk als het misloopt? Er zijn voorbeelden van hulpverleners die daarop worden aangesproken.

De moeizame aansluiting voor kansengroepen is duidelijk. Het algemeen welzijnswerk doet veel moeite om kwetsbare jongeren te bereiken, op veel verschillende manieren, door samen te werken met jeugdwerk voor maatschappelijk achtergestelde jongeren en met diensten voor samenlevingsopbouw, door jeugdadviseurs te rekruteren in deeltijds, bijzonder of beroepsonderwijs. Straathoekwerkers zijn ook een belangrijke pijler. Methodieken zoeken die aansluiten bij de meest kwetsbare jongeren is de kernopdracht van het algemeen welzijnswerk.

8. Aanbevelingen

Als aanbeveling denken we aan de analyse van de toenemende instroom. Welke hulpverleningsgeschiedenis hebben mensen die instromen in de bijzondere zorg? Waar hebben ze hun vraag al gesteld en welk antwoord is erop gekomen? Welke stappen hebben verwijzers gezet? Het zou kunnen dat daaruit factoren kunnen worden gedistilleerd op basis waarvan de zorg anders kan worden georganiseerd.

Het intersectoraal inzetten op bekendmaking en communicatie spreekt als aanbeveling voor zich. Als de brede instap voor minderjarigen als autonoom hulpvrager weinig bekend is, dan is het een zaak voor alle sectoren om een afgestemd aanbod te brengen. Dat aanbod komt in de media niet aan de orde. De gevangenis van Everberg kent iedereen, een JAC al veel minder, laat staan een ander CAW-aanbod voor minderjarigen. Dat is niet spectaculair, het gaat niet over geëscaleerde problemen die onder een noemer te vatten zijn. Daar is werk aan de winkel. Rechtstreeks toegankelijke hulp is versnipperd en moet ook worden afgestemd. Inzetten op gedeelde zorg, elkaar leren kennen en elkaar vertrouwen, ook daar is nog werk aan de winkel.

Sectorale decreten hebben ook gevolgen voor andere sectoren en zorgen voor belemmeringen in het hulpverleningstraject van mensen. Het zou interessant zijn om dat in kaart te brengen. De toename van complexe problematieken noopt tot inhoudelijke samenwerking en aanpassing van de regelgeving. Dit is al aangehaald door het Kinderrechtencommissariaat in een van de voorbije zittingen. Na een pleeggezinsituatie komt een kind terug bij de moeder, er wordt thuisbegeleiding opgezet, dat loopt mis, het kind gaat terug naar het

pleeggezin, de thuisbegeleiding stopt, en dan stopt ook het contact met de moeder. Die overgangen zijn heel belangrijk om de regelgeving aan te passen.

Mevrouw Agnes Onghena: Als je een tijdlijn zou maken van iemands leven, dan zit je in het begin van de tijdlijn als je jong bent. Op een bepaald moment vraagt die jongere hulpverlening, en dan wordt er heel sterk gefocust op het traject van de hulpverlening alsof dat niet verbonden moet zijn met het levenstraject van die jongere.

Eigenlijk moeten we meer kijken wat het aanbod in alle sectoren in Vlaanderen is. Op basis daarvan moeten we zien wat een jongere op een bepaald ogenblik nodig heeft om zo snel mogelijk verdere stappen in zijn eigen levenstraject te zetten. Nu gebeurt het vaak dat een jongere zich in een bepaalde sector aanmeldt. Er wordt gezocht wat binnen die sector kan gebeuren. Indien hij daar niet het juiste aanbod vindt, wordt hij naar een andere sector doorverwezen. Dit levert de nodige hindernissen op. Soms gaat het goed. Soms gaat het niet goed en moet hij opnieuw beginnen.

Mevrouw Itte Van Hecke: Dit heeft veel met de individuele creativiteit en het persoonlijk netwerk van de betrokken hulpverlener te maken. Het is natuurlijk spijtig dat er weinig ruimere mogelijkheden zijn.

Mevrouw Agnes Onghena: Ik wil even naar de integrale jeugdhulp verwijzen. De integrale jeugdhulp heeft ervoor gezorgd dat we elkaar en elkaars werking op zijn minst beter kennen. Er is wat vertrouwen gegroeid. De investeringen in die netwerken hebben ertoe geleid dat mensen samenkomen en goede afspraken maken in verband met doorverwijzingen en samenwerking. Het is belangrijk dit nu niet op te geven. Er moet nog meer ondersteuning komen. Hier moet nog meer in worden geïnvesteerd. Dit lijkt me al een mogelijke oplossing voor de wachtlijsten en voor de samenwerking die er nu nog niet is.

Er is al een hele weg afgelegd. De start was moeizaam. Niet iedereen stond te springen om binnen de integrale jeugdhulp meer samen te werken. Ondertussen is in de praktijk gebleken dat dit werkt. Het kan nog beter, maar er is al een start genomen. Om de effectieve samenwerking in verband met bepaalde casussen te verbeteren, lijkt het me belangrijk dit te blijven ondersteunen.

Mevrouw Itte Van Hecke: De volgende aanbeveling sluit aan bij wat ik eerder over de toegankelijke zorg heb verklaard. We moeten dit op de preventieve sectoren afstemmen. We moeten inspelen op wat maatschappelijk leeft. Het is belangrijk te weten wat de heikele thema's zijn.

Een vroegtijdige deskundige hulp en een gezinsgerichte werking vormen een belangrijke factor. De laagdrempelige en vroegtijdige opvoedingsbijstand samen met de eventuele inzet van bijzondere zorg in de hulpverlening helpen een escalatie van problemen te vermijden.

We werken in de directe omgeving van de jongeren. We klampen hen aan en proberen aansluiting bij hun leefwereld te vinden. We werken onder meer online. De JAC's gaan in hun eigen werking ook op zoek. Ons werk is outreachend. We werken mobiel. We gaan de straat op en we gaan met de jongeren mee op stap.

Veel mensen menen dat de hulpverlening vrijblijvend is. Indien een jongere zegt dat hij zal terugkomen of met mij een afspraak maakt en niet komt opdagen, zal ik er achteraan gaan. Ik laat die jongere niet zomaar schieten. Uiteindelijk verdwijnen soms jongeren. Dat gebeurt. De hulpverlening gaat echter op pad in de directe omgeving van de jongeren.

Ondertussen werken redelijk wat jongerenonthalers samen met het jeugdwerk. Ze zitten bijna in dezelfde setting. In een Antwerps project krijgen jeugdwerkers vorming van jeugd-

welzijnswerkers over de manier waarop ze als vertrouwenspersoon moeten omgaan met wat hen wordt gepresenteerd. Hoe ver kan zo iemand gaan? Wanneer moet hij iemand anders inschakelen? Jeugdadviseurs vormen een andere manier om hiermee bezig te zijn in de directe omgeving van de jongeren.

We kunnen niet rond de aandacht voor en de samenwerking inzake armoede en interculturaliteit. Er is behoefte aan meer afstemming in de samenwerking tussen de eerstelijns-hulpverlening, de verenigingen waar armen het woord nemen en de integratiesector.

9. Vragen van de leden

Mevrouw Katrien Schryvers: Beide sprekers hebben verklaard dat in onze maatschappij ten aanzien van jongeren in probleemsituaties vaak sneller en drastischer wordt ingegrepen. Ze worden sneller in een hokje geduwd. We hebben dat hier al vaak gehoord. We plaatsen die onder de noemer van de overdiagnosticering. Het moet altijd in een bepaald plaatje passen.

Dit lijkt me enigszins in tegenspraak met iets anders wat daarnet is gezegd. Het onderwijs schakelt de welzijnssector pas in van zodra de problemen echt zijn geëscaleerd. Nochtans hebben we hier al veel sprekers horen verklaren dat de dadelijke uitstoot uit het onderwijs het probleem vormt. Indien een jongere probleemgedrag vertoont, wordt al snel de beslissing genomen dat hij niet meer binnen dat onderwijs thuishoort. Op dat ogenblik begint de zoektocht en komt hij misschien in het buitengewoon onderwijs terecht. Is dit geen tegenspraak in het betoog? Ik zou hier graag wat meer duiding bij krijgen.

Ik heb genoteerd dat heel wat jongeren blijkbaar autonoom de weg naar deze voorzieningen vinden. Ik had daar niet echt een goed zicht op. Wat communicatie betreft, is er nog veel werk. De voorzieningen moeten nog beter kenbaar worden gemaakt. Het is in feite wel positief dat jongeren met problemen zelf de draad opnemen.

Tot slot zou ik graag wat meer uitleg krijgen bij de stelling dat de sectorale decreten belemmeringen van de zorg veroorzaken.

Mevrouw Mieke Vogels: Mijn eerste vraag sluit eigenlijk aan bij wat mevrouw Schryvers net heeft gezegd. Wie vindt op dit ogenblik de weg naar de JAC's? Wat is het profiel van die jongeren? Gaat het om de beter geïnformeerde jongeren of bereiken ze ook kansarme en allochtone jongeren?

Ik ben blij dat de netwerken van de rechtstreeks toegankelijke hulp nog steeds positief worden ervaren. Blijkbaar hebben de betrokken organisaties elkaar na twaalf jaar leren kennen. In mijn ogen zou het wat meer mogen zijn.

In 2002, bijna tien jaar geleden, zijn de eerste samenkomsten in het licht van de integrale jeugdhulpverlening geëvalueerd. Toen was de conclusie dat de mensen van de betrokken organisaties elkaar eindelijk eens zagen en met elkaar aan tafel zaten. Toen is ook de idee gelanceerd iets uit te werken in de zin van een logo zoals Kind en Gezin er eentje heeft. Overal waar Kind en Gezin een kantoor heeft, hangt een logo uit. Ouders weten die kantoren te vinden. Eigenlijk zou de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening ook over een dergelijk logo moeten beschikken. Ik denk dan aan de CLB's, de CAW's en de JAC's. Ik vind het eigenaardig dat dit logo er nog steeds niet is. De integrale jeugdhulpverlening blijft maar rondjes draaien. Ze leren elkaar beter kennen.

Veel heeft natuurlijk te maken met de aparte regelgeving. Volgens de bestaande regelgeving heeft een CLB een heel andere opdracht dan een CAW. Als we niet kunnen bepalen wat we verstaan onder rechtstreeks toegankelijke hulp en wat de CLB's hiermee kunnen doen, zullen we er nooit geraken.

Ik heb de indruk dat jullie steeds vaker een tweedelijnsorganisatie zijn voor bijna-volwassenen en jongvolwassenen, dat jullie bezig zijn zelf hulpverlening te organiseren, omdat op de tweede lijn alles vol zit. Zo zijn er de voorbeelden die hier gegeven werden over jongens en meisjes van 17 jaar die eigenlijk best begeleid zelfstandig zouden gaan wonen, maar die op een wachtlijst terechtkomen. Of het probleem dat reeds lang bekend is, over jongvolwassenen van 19 of 20 jaar, die uit de hulpverlening komen en dan plots niet meer worden opgevangen. Daar zit je dan echt met heel grote problemen.

Ik denk dat we deze tweede lijn eens heel goed moeten bekijken voor jongeren tussen 17 en 25 jaar. Is daar geen specifieke opvang nodig? Momenteel laten we dit over aan het CAW. Ik heb de indruk dat dit jullie wat boven het hoofd groeit.

De toegangspoort zoals ze nu gedefinieerd wordt, gepresenteerd op 16 december 2010 en waarover we de minister van Welzijn hebben ondervraagd (*Hand. VI. Parl. 2010-11, nr. C94*), kent, wat de indicatie betreft, een zeer grote rol toe aan de eerste lijn. Het zijn de mensen uit de eerste lijn, die op het moment dat ze vinden dat het comité moet tussenkomen, bijvoorbeeld voor jongeren van 15 of 16 jaar, de hele intake moeten doen. Dat is een grote verantwoordelijkheid voor de medewerkers van het CAW en van het CLB.

Zien jullie het zitten om deze taak erbij te nemen? Zijn jullie in staat om die indicatiestelling, waarvan mevrouw Wieërs daarnet zei dat ze essentieel is, op een contextgerichte manier te doen? Als ik lees dat er een formulier zal worden ontwikkeld en dat de jongeren zullen worden gereduceerd tot een formulier, dan hou ik mijn hart vast. Dan vrees ik dat er van contextgerichte aanpak niet veel in huis zal komen. Ook al omdat mensen die nu bij de CLB's of het CAW werken, daar geen tijd voor zullen hebben.

Mevrouw Vera Celis: Ik zou graag, op mijn beurt, de sprekers danken.

Ik heb een bijkomende vraag over de sectorale zorgcategorieën en een aantal jongeren die daarbuiten vallen. Eigenlijk sluit mijn vraag voor een deel aan bij de vraag van mevrouw Vogels.

Enerzijds wordt er een terecht pleidooi gehouden om de grenzen van de sectoren te doorbreken. Anderzijds zijn er heel veel initiatieven, waardoor je een versnippering krijgt. Er moet een beleidsmatige oplossing komen. Als je een beleid maakt, zit je met wetgeving en ga je automatisch naar categorieën, naar een opdeling of oplijsting.

Hoe kunnen we volgens u best te werk gaan? Professor Deboutte is zijn pleidooi gestart met te pleiten voor een tabula rasa, dat we alles van tafel moeten gooien en opnieuw beginnen. Dat is misschien een extreme gedachte. Maar hoe ziet u een tegemoetkoming tussen het doorbreken van de grenzen en het beleidsmatig creëren van een kader, zodat we tot iets beters kunnen komen dan wat we nu hebben?

Mevrouw Else De Wachter: Ik heb zelf nog een laatste bekommernis. Er zijn heel wat jongeren, vooral vanaf twaalf jaar, die autonoom de weg naar jullie vinden. Toch blijft het een bekommernis hoe je die het beste kan bereiken. Ik ben zelf lokaal verantwoordelijk wat jeugd betreft. Sinds een aantal jaren hebben wij ons JIP, gelinkt aan het JAC. Ook daar wil men de jongeren zo goed en zo snel mogelijk bereiken.

Het JAC draagt daartoe bij, maar is niet altijd lokaal verankerd, en daarom is er ook het JIP. Wij hebben de bekommernis hoe je die jongeren nog meer zou kunnen bereiken. De voorbije periode stelden wij vast, niet alleen van het JIP en het JAC, maar ook van andere zaken die met jeugd te maken hebben, dat jongeren vaak wel weten dat het bestaat, en soms gelukkig ook nog weten waar het zich bevindt, maar daar houdt het op. Waar het JIP of het JAC mee bezig zijn, weten ze niet. Hebben jullie deze ervaring ook? Hoe kun-

nen we het nog beter aanpakken om jullie werkzaamheden beter bekend te maken? Ik denk dat het lokale niveau daar nog een rol in speelt.

Mevrouw Itte Van Hecke: Ik wil ingaan op de idee dat drastischer ingrijpen in tegenspraak is met het feit dat Onderwijs Welzijn pas inschakelt als problemen escaleren. Drastischer ingrijpen is een maatschappelijke tendens. We zitten er bovenop. Jongeren plegen een feit en dan worden ze opgepakt en opgesloten. Ik denk dat net Onderwijs daar een taak heeft. Als leerlingenbegeleiders en zorgleerkrachten die op scholen problemen detecteren, ook op de eerste lijn en in een rechtstreeks contact, de kans en de mogelijkheid zouden krijgen om een consult te vragen bij een hulpverlener met expertise, zou dat een belangrijke factor kunnen zijn om te zorgen dat het niet escaleert. Ik kan me voorstellen dat dat klinkt als tegenspraak, maar ik zie het zo niet.

Mevrouw Agnes Onghena: Als het gaat om wetgeving en beleid, zou het zeker goed zijn om het statuut van leerlingenbegeleiders en zorgcoördinatoren in het Onderwijs onder de loep te nemen. Het werk van die mensen is helemaal niet gemakkelijk, maar de positie die ze hebben, is nog veel moeilijker. Ze werken voor een school en hebben geen beroepsgeheim. Ze mogen de informatie die ze krijgen van jongeren niet achterhouden voor de directie van de school. Het functioneren van de school staat voorop. Dat maakt het heel moeilijk als een jongere zo iemand in vertrouwen neemt.

Een jongere weet niet altijd dat die leerlingenbegeleiders geen beroepsgeheim hebben, waardoor ze soms achteraf schrik hebben om zich nog te wenden tot een hulpverlener omdat ze denken dat die alles doorvertellen, terwijl leerlingenbegeleiders volgens de huidige wetgeving geen hulpverleners zijn. Eigenlijk moeten ze tegen die jongeren zeggen: het is heel goed dat je het probleem merkt bij jezelf, dat je mij daarover wilt vertellen, maar voor je dat vertelt, wil ik je zeggen dat wat je tegen mij zegt, ik niet voor mezelf mag houden. Als je in vertrouwen met iemand wilt spreken, dan ga ik samen met jou naar een CLB-medewerker of naar iemand van het JAC. Dat is onvoldoende geweten, zeker bij jongeren. De positie van die mensen op school moet op een of andere manier verstevigd worden, want op deze manier is het heel moeilijk werken.

Mevrouw Itte Van Hecke: Zeker in het werken met minderjarigen is de garantie op vertrouwelijkheid en anonimiteit een zeer belangrijke factor om aan de slag te kunnen gaan met jongeren en hun vragen. Ook belangrijk is een duidelijke profilering daarin, want er zijn verschillen tussen ambtsgeheim, beroepsgeheim en discretieplicht. Dat geeft misschien al een aanzet tot wat beleidsaanbevelingen kunnen zijn, ook op wetgevend vlak. Daar is werk aan de winkel. Afstemming daaromtrent dringt zich op, zelfs voor werkers zelf. Ze weten niet altijd goed wat de grenzen zijn.

Sectorale decreten heb ik niet geformuleerd als belemmering van de zorg. Ik heb gezegd dat sectorale decreten gevolgen hebben voor andere sectoren. Ik denk dat bijvoorbeeld het decreet van 13 juli 2007 houdende de organisatie van opvoedingsondersteuning een organisatie van zorg vooropstelt die staat naast een andere organisatie voor zorg, bijvoorbeeld het decreet van 7 mei 2004 betreffende integrale jeugdhulp. Is daar afstemming mogelijk? Kan opvoedingsondersteuning zich situeren in een voorveld waar duidelijk een preventieve invalshoek is en kan hulpverlening ergens anders worden georganiseerd? Dat zijn denkpijpen.

Mevrouw Agnes Onghena: Als u nog decreten schrijft, wil ik u oproepen om eerst eens te kijken welke decreten er al zijn, en te zien of daar eventueel geen linken kunnen worden gelegd en of dingen aan een bestaand decreet kunnen worden opgehangen. Dat zou het voor praktijkwerkers veel gemakkelijker maken. In de praktijk is er wel een probleem. Daar gebeurt het werk, en wij willen dat goed doen.

Mevrouw Itte Van Hecke: De vraag over het profiel van een jongere die als voornamelijk autonoom hulpvrager terechtkomt op een JAC, wil ik samen nemen met de bedenking dat CAW's en JAC's soms meer bezig zijn met tweedelijns hulp dan met eerstelijns hulp. Dat hangt deels af van waar het jongerenonthaal georganiseerd en ingeplant is en wat daar de gemiddelde sociaal-economische situatie is van gezinnen en jongeren. Dat bepaalt het publiek dat over de vloer komt bij een JAC. We zien in stedelijke contexten dat een belangrijk deel van het publiek van het JAC uit sociaal zwakkere en achtergestelde gezinnen komt.

In Antwerpen zei een JAC-medewerker mij: eerste lijn? Laatste lijn! Als alle mogelijkheden opgesoupeerd zijn en een jongere overal uit de boot is gevallen en echt met zijn neus tegen de muur loopt, dan komt die op een JAC terecht en dan is het aan de JAC-medewerker om op zoek te gaan naar de hulplijnen die nog kunnen worden ingezet, in sectoren, in de context van de jongere, in voorzieningen. Men moet zorgen dat hij zijn rechten kan laten gelden.

Voor jongeren van 16 en 17 jaar die op eigen benen komen te staan, maar door de regelgeving van het algemeen welzijnswerk geen recht hebben op een leefloon, een vergoeding of een inkomen, voorziet de bijzondere jeugdzorg erin dat jongeren in het concept begeleid zelfstandig wonen een inkomen hebben. Een jongere die in het algemeen welzijnswerk terechtkomt, krijgt dat niet. Wij zijn dus inderdaad vaak bezig met wat men de tweede lijn zou kunnen noemen, alleszins de laatste fase van de zorg, als al de rest is uitgeput. Jongeren vragen pas autonoom om hulp als ze het gevoel hebben dat ze uitgeprocedeerd zijn, als ze een aantal dingen die ze zelf konden doen, geprobeerd hebben en gemerkt hebben dat het niet werkt.

Ik geef een voorbeeld. Een jongere verblijft in een tentje in de tuin van een vriend, maar die vriend verstopt zijn drugs in dat tentje. Dan moet die jongere ook daar vertrekken, en pas dan stapt hij naar een JAC. In zo'n geval is het zoeken naar wat er nog kan: is er nog iemand in het netwerk? Komt men in een sociaal hotel terecht, in nachtopvang, in residentiële thuiszorg? In mannenopvangcentra wil men occasioneel wel eens een minderjarige opvangen, maar niet te veel, want dat is belastend voor de groep. Groepsargumenten zijn een criterium. Dan is het zoeken en dan steunt men op de creativiteit van de hulpverlener.

Mevrouw Agnes Onghena: Jongeren zoeken altijd eerst een oplossing in hun eigen omgeving. Het is niet vanzelfsprekend om hulp te vragen als je jong bent. Er wordt verwacht dat je alles zelf kunt. Als je een probleem hebt, moet je dat eerst onder ogen zien. Dan probeer je eerst zelf een oplossing te vinden. Lukt dat niet, dan zoek je hulp in je eigen netwerk, bij vrienden, ouders, in de buurt. Dat houdt een groot risico in: je vrienden om hulp vragen is heel slecht voor de vriendschap, en dan eindig je wel eens zonder vrienden. Dan heb je pas een probleem.

Dan zetten jongeren pas de stap naar de hulpverlening, maar eigenlijk is dat veel te laat. Eigenlijk willen wij goed bekend zijn bij jongeren op het moment dat ze beseffen dat ze met een vraag zitten die ze niet direct kunnen oplossen. Dat is de bedoeling van het meer bekendmaken en een betere bereikbaarheid. Het gaat om het voorkomen dat kleine problemen groot worden. Een groot probleem komt er niet ineens, en als het er ineens is, is het ook niet ineens weg. Problemen groeien over het algemeen. Als je in het begin praat met mensen, dan is de kans dat je een oplossing kunt vinden veel groter dan als je wacht tot alles al is uitgeprobeerd.

Ik erger mij dood aan de reclamefilmpjes op de televisie over vis, Belgische kazen en wat nog allemaal. Ik heb nog nooit een reclamefilmpje gezien of een duidelijke boodschap over waar je terechtkunt als je met een probleem of een vraag zit. Dat zou ook wel mogen bestaan.

De vraag is wat je wilt doen als maatschappij: wil je zorgen dat je zo weinig mogelijk geld moet uitgeven, of wil je ervoor zorgen dat de mensen zich goed voelen?

Mevrouw Katrien Schryvers: Jullie hebben gezegd dat het cijfer van het aantal jongeren dat autonoom een hulpvraag richt tot jullie, relatief groot is, maar nu maakt u daar een enorm grote kanttekening bij, namelijk over het moment dat die autonome hulpvraag wordt gesteld. Dat gebeurt alleen maar in uiterste nood: dan blijken jongeren dat CAW wel te kennen. Ik denk dat men eens een goede analyse zou moeten maken van wanneer iemand zich richt tot een CAW. Is dat pas in uiterste nood? Kende die jongere het CAW voordien niet? Het zal waarschijnlijk een combinatie zijn. Men kent het wel, maar men vindt het nog niet nodig. Men put eerst nog alle andere hulpmogelijkheden uit. Want dat heeft natuurlijk een directe invloed op de manier waarop men de campagne rond bekendmaking en 'promotie' zal voeren.

Mevrouw Itte Van Hecke: Het pleidooi is ook vroeger bekend te zijn bij jongeren, op het moment dat de problemen nog niet geëscaleerd zijn. In het verleden zijn er redelijk wat projecten geweest rond het verspreiden van gratis condooms, huisartsen op het JAC voor een medisch consult, om jongeren op basis van zaken die zich op dat moment in hun leven aandienen, te laten kennis maken met een aanbod dat gericht is op allerlei vragen. Het ligt in de aard van de jongeren om eerst zelf hun weg te zoeken. De hypothese is dat het een combinatie is van factoren, dat een jongere eerst een antwoord zoekt op zijn vragen. Op een bepaald moment wijst iemand hem dan op een persoon met wie hij eens zou kunnen praten. Als het echt niet meer gaat, spreekt hij hem aan.

Als jongeren bij een officiële instantie een vraag stellen, bijvoorbeeld dat ze alleen willen wonen en een leefloon krijgen, en terechtkomen bij het OCMW, waar ze nul op het rekest krijgen, worden ze ook doorgestuurd naar het CAW. Dat speelt ook. Zoals mevrouw Vogels zei, is de marketing die bestaat in het plaatsen van een logo dat staat voor een duidelijk aanbod met verschillende mogelijkheden zeker een piste die de moeite waard is. Hoe het komt dat het er nog niet is, daar durf ik me niet over uitspreken.

Er wordt inderdaad naar de eerste lijn gekeken voor indicatiestellingen. Daar zijn twee aspecten aan: is er genoeg tijd en zijn er voldoende middelen. De opmerking zal wel zijn dat er altijd meer middelen gevraagd zullen worden. Dat klopt, denk ik. Op de vraag of we de nodige competentie en expertise in huis hebben, is het antwoord volgens mij ja. CAW-medewerkers zijn deskundig op het vlak van vraagverheldering, het detecteren van waar de problemen zitten, wat de noden zijn en om die in kaart te brengen. Waar CAW-medewerkers niet deskundig in zijn, is het reduceren van situaties tot een formulier. Ik bedoel het duidelijk diagnosticeren op het vlak van psychische, psychiatrische stoornissen en ziektebeelden, alsook het vaststellen van iemands mentale handicap. Daarvoor is specifieke expertise en deskundigheid vereist, die een CAW momenteel niet in huis heeft. Op dat vlak zie ik wel moeilijkheden. Voor een diagnose of een indicatie heeft men de competentie in huis. Die dan samen te ballen tot de diagnose en het etiket, dat is de moeilijkheid. Dat sluit aan bij onze uiteenzetting. Algemeen welzijnswerk denkt niet in categorieën maar in levensomstandigheden van mensen. Op dat vlak zie ik wel een moeilijkheid.

Mevrouw Mieke Vogels: Vreest u niet dat er een toestroom zal zijn naar het CAW? Nu zijn er een aantal categorieën die naar het comité gaan, bijvoorbeeld ouders, burens. Die zoeken nu een weg voor andere hulp. Het CAW en zeker het CLB, waar de vrees erg groot is, zullen te kampen hebben met een aanzuigeffect. Jullie kunnen dat wel, maar ik denk dat er absoluut onvoldoende personeel is.

Mevrouw Itte Van Hecke: Als angst het denken beheerst, dan draaien we de redenering om.

Mevrouw Agnes Onghena: Op die manier gaan mensen ook wel naar ons komen die anders de weg niet zouden gevonden hebben en die eventueel in meer ingrijpende hulpvormen terecht zouden zijn gekomen. Op die manier zouden we de instroom wel wat kunnen stroomlijnen. Uiteraard zullen we er mensen voor moeten hebben.

De heer John Crombez: Ik sluit aan bij de vorige spreker die zei dat de indicatiestelling belangrijk is, via formulieren of andere vormen. Jullie zeggen dat ook. Er is personeel voor. Dat betekent ook dat jullie een voldoende schaal hebben om de dingen multidisciplinair te bekijken, veronderstel ik. Ik vraag dat omdat het voortdurend terugkomt in de discussies. Wat denken jullie over de schaalgrootte die nodig is? Ik stel die vraag omdat we daar nu in de commissie Welzijn over discussiëren. Volgens mij geldt hier ‘niet te groot, niet te klein’. Als je bereikbaar en open moet zijn, dan is te groot niet positief en te klein maakt het dan moeilijk om multidisciplinair te werken en voldoende personeel te hebben. Vandaar mijn vraag: wat zijn de goede schalen?

Mevrouw Agnes Onghena: Als schaalvergroting moet dienen om met hetzelfde personeel meer werk te doen, dan is dat niet goed. De schaalgrootte is ondergeschikt aan de manier waarop je je opdracht uitvoert. Nu zijn er 26 CAW's in Vlaanderen. De minister speelt met het idee om aan schaalvergroting te doen. Wij weten niet hoe groot die schaal gaat zijn en in welke richting dat zal gaan. Ik verneem dat er in elke provincie hoorzittingen zullen worden gehouden met de directies van de CAW's en met de voorzitters van de raden van bestuur. Eigenlijk vind ik het niet logisch dat er wordt gedacht aan schaalvergroting om een probleem op te lossen dat gecreëerd is door de programmering niet uit te voeren. Als er nu te weinig mensen zijn om onze job goed te kunnen doen, dan zijn die er nog altijd niet als we met twee of drie CAW's samen zitten. Hoeveel mensen zul je uitsparen als je overal bereikbaar moet zijn en als je hetzelfde werk moet blijven doen, liefst nog wat beter? Het zal absoluut geen efficiëntiewinst opleveren. Als het nodig is, is het nodig. Als het een beslissing is, zullen we het doen.

De heer John Crombez: Met wat we gehoord hebben van de minister, denk ik dat er rechtmatige redenen zijn om de schaal onder de loep te nemen. Mijn vraag heeft betrekking op de nuttige schaalgrootte in de cliëntenrelatie, zowel wat betreft de openheid en de bereikbaarheid voor de cliënt, als de aanwezigheid van een multidisciplinaire aanpak. Als er een schaalvergroting komt om efficiëntieredenen en je creëert een groot geheel op een hoog niveau, dan creëer je ook een drempel.

Mevrouw Agnes Onghena: Ik weet niet hoe groot het moet zijn.

Mevrouw Mieke Vogels: Een CAW is natuurlijk ook een verzameling van verschillende werkvormen. Als we in het kader van integrale hulpverlening zeggen dat elke jongere in zijn nabijheid een laagdrempelig aanspreekpunt zou moeten hebben, dan is dat totaal iets anders dan dat je zegt dat er een opvanghuis voor dakloze mannen moet zijn. Dat maakt het zo moeilijk en dat los je niet op door alleen binnen het CAW-decreet te blijven. Als je het laagdrempelige aanspreekpunt voor jongeren wilt realiseren, dan moeten de CLB's er bij betrokken worden. Dat maakt het zo moeilijk.

Mevrouw Agnes Onghena: Ik denk dat het heel moeilijk zal zijn om daarin de juiste beslissing te nemen waar iedereen achter staat. Hulpverleners willen hun werk goed doen. Zij liggen niet wakker van de vraag of een CAW een bestuurlijk of een gerechtelijk arrondissement is. Dat is niet hun zorg.

Mevrouw Itte Van Hecke: Schaalvergroting kan dit bevorderen of tegenwerken, afhankelijk van de aanpak, en van de argumenten die worden gehanteerd.

Hoe gaan we te werk wanneer we wetgevend werk moeten doen? We hebben een minister van Jeugd, een minister van Onderwijs, een minister van Welzijn, een minister van Werk,

zij het federaal. We zouden kunnen fantaseren over een minister van Jeugd die bevoegd is voor onderwijs, jeugdwerk, jeugdwelzijnswerk, jongerentewerkstelling, gezondheid van jongeren. Waarom zouden we het jeugdbeleid scheiden van het jeugdwelzijnswerk? Ik zeg dit wel ten persoonlijke titel.

In de praktijk kijken ook werkers wat de grenzen zijn van hun mandaat. Op dit moment is er veel discussie over de vraag wat jeugdwerk is, wat jeugdwelzijnswerk is en wat jeugdhulp is.

Om jongeren te bereiken is een laagdrempelig informatiepunt een goede aanzet. Belangrijk is verder aanwezig zijn waar jongeren aanwezig zijn. Veel mensen bij jongerenonthaal nodigen klassen uit in hun centrum of gaan zelf naar scholen om het JAC voor te stellen. Zij zijn aanwezig op lokale evenementen. Er zijn altijd regionale festiviteiten. Er is zelfs een JAC dat aanwezig is in de plaatselijke bibliotheek. Dat zijn allemaal mogelijke kanalen.

Mevrouw Katrien Schryvers: U hebt gezegd dat een deel van de jongeren waarmee u wordt geconfronteerd, een psychiatrische problematiek heeft. Wat is uw relatie met de cgg's?

Mevrouw Itte Van Hecke: Er wordt gewerkt aan afstemming. Er zijn onlangs initiatieven geweest waarbij een cgg-medewerker op sommige plaatsen meedraaide in de reguliere JAC-werking, of in elk geval beschikbaar was voor intervisie en consult. De bedoeling was na te gaan wat er nog haalbaar was binnen de eerste lijn, of waar er sprake was van een pathologie. In dat geval komt men terecht bij de cgg's en moet een psychiater ingrijpen. Dit komt ook aan bod in de discussie over de eerstelijnsgezondheidszorg. Een cgg kan daar aanwezig zijn in de eerste lijn. In de praktijk gebeurt dat in de tweede lijn.

Mevrouw Agnes Onghena: Vorig jaar zijn er samenwerkingsprojecten geweest tussen CAW's en cgg's. De bedoeling was af te spreken hoe kan worden samengewerkt in het belang van de cliënten. Daarbij zijn afspraken gemaakt die goed lopen.

Ik heb een map meegebracht om aan te tonen dat integrale jeugdhulp meer is dan elkaar leren kennen. Er wordt ook gewerkt. Ik verwijs naar het debat dat wij hebben georganiseerd met de netwerkstuurgroep in 2009, met alle beleidsmedewerkers en verantwoordelijken van alle hulpvormen binnen integrale jeugdhulp Waas en Dender. Het thema was daar de continuïteit van de zorg. Het ging dan om gedeelde zorg en het op elkaar aansluiten. Daar waren ook ouders en vertegenwoordigers van minderjarigen bij betrokken. We hebben een verslag van dat debat gemaakt en daar vijf krachtlijnen uit gehaald. Aan die vijf krachtlijnen wordt nu gewerkt in het netwerk Waas en Dender door al die verschillende hulpverleningsinstanties. Dat was niet mogelijk geweest zonder de jaren vooraf waarin we elkaar hebben leren kennen en vertrouwen. Nu wordt er effectief gewerkt aan een gedeelde visie.

Else DE WACHTER,
voorzitter

Marijke DILLEN
Mieke VOGELS
Katrien SCHRYVERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CAW	centrum algemeen welzijnswerk
CBJ	comité voor bijzondere jeugdzorg
cgg	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
ckg	centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
JAC	jongerenadviescentrum
JIP	Jongereninformatiepunt
MOF	als misdrijf omschreven feit
mpi	medisch-pedagogisch instituut
OBC	observatie- en behandelingscentrum
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
OOOC	onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum
PEC	Provinciale Evaluatiecommissie
POS	problematische opvoedingssituatie
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

BIJLAGE 1:

Probleemstelling vanuit Pleegzorg

Probleemstelling vanuit Pleegzorg

Commissie Jeugdzorg Vlaams Parlement

19.01.11

Inleiding:

Definitie pleegzorg: essentiële kernwoorden :

- hulpverlening
- Uit-huis-verblijf (niet in gezin van herkomst) van minderjarigen/meerderjarigen
- in andermans gezin (pleeggezinnen) of onder toezicht en begeleiding van een ander gezin
- kort, langdurig, onderbroken

Pleegzorg = verzamelbegrip van 2 soorten pleegzorg:

- bestandspleegzorg : pleeggezinnen die geselecteerd werden door erkende diensten pleegzorg, dan in een databank terecht komen en waarbij er bij aanvang pleegzorg geen enkele kennis is van mekaar : bij VAPH, K&G en BJB
 - = meest bekende pleegzorgvorm (klassieke pleegzorg)
- netwerkpleegzorg:
 - Familienetwerk: vooral binnen VAPH en BJB
 - Sociaal netwerk : binnen VAPH, K&G en BJB
 - = meest voorkomende pleegzorgvorm binnen VAPH en BJB

1. Situering van de pleegzorgorganisaties in Vlaanderen + cijfers (jaarverslag 2008 - Pleegzorg Vlaanderen)

Pleegzorg wordt georganiseerd binnen en geregeld door 3 sectoren met verschillende regelgeving: qua toegankelijkheid, werkingsnormen (kwaliteitsvereisten, inspecties, onkostenvergoedingen, zak-/spaargeld, verslaggeving van hulpverlening, ...) en personeelskaders.

- Kind&Gezin: Gezinsondersteunende pleegzorg voor kinderen 0-12j (GOP):
 - deze hulpverleningsvorm binnen pleegzorg is reeds een 20-tal jaren actief "als **project**" dwz jaarlijkse (onvoorspelbare) enveloppes voor personeel en werking met elk jaar opnieuw onzekerheid over het voortbestaan. Het verklaart alleszins waarom deze vorm van pleegzorg onvoldoende uitgebouwd geraakt .
 - deze vorm van pleegzorg is **niet geprogrammeerd** dwz het aantal pleegzorgsituaties is hier afhankelijk van vraag/aanbod
 - er is een laagdrempelige **toegang: rechtstreeks** aan de diensten pleegzorg op vraag van ouders
 - er zijn 4 diensten actief : 1 dienst organiseert uitsluitend gezinsondersteunende pleegzorg, 3 van de diensten zijn ook in BJB actief
- Jongerenwelzijn: pleegzorg binnen de Bijzondere Jeugdbijstand voor 0 – 20j (BJB)
 - pleegzorg is, in tegenstelling tot de andere hulpvormen in de BJB, **niet geprogrammeerd** dwz dat we stijgen en dalen met de fluctuaties van "het realiseren van vraag (hulpvraag voor kinderen en jongeren) en aanbod (aanbod kandidaat-gezinnen)
 - het is **niet rechtstreeks toegankelijk**: we kunnen pleegzorg enkel organiseren op vraag van hetzij CBJ hetzij JRB
 - er zijn 16 diensten actief
 - **52%** van alle kinderen en jongeren in de BJB, die niet thuis verblijven of zelfstandig wonen onder begeleiding, verblijven in een pleeggezin

- VAPH : reguleert de pleegzorg voor de -18j en + 18j met een (erkende) handicap:
 - pleegzorg is hier wel **geprogrammeerd voor minderjarigen + meerderjarigen samen**, *dwz dat, wegens globaal volzet zijn van de plaatsen, veel minderjarigen met een handicap + POS-erkenning via BJB in pleegzorg terecht kunnen komen en daar langere tijd kunnen vertoeven in afwachting van een beschikbare plaats in VAPH (wegens erkenning handicap)*
 - pleegzorg binnen VAPH is **niet rechtstreeks toegankelijk** ; elke aanvraag dient een PEC-erkenning te krijgen
 - er zijn 12 diensten actief (waarvan er 6 ook actief zijn in de BJB)

Volgend overzicht geeft **de cijfers over de jaren heen van alle pleegzorgsituaties** (binnen VAPH: ook de volwassenen). Toch kunnen we hier de stijging van de hulpvragen voor kinderen en jongeren duidelijk aflezen aangezien het VAPH geprogrammeerd is (en dus nauwelijks kan stijgen, wel wisselen qua bezetting erkende capaciteit).

	BJB		VAPH		GOP		OCMW	ONBEKEND ¹	TOTAAL	
in 1998	2.662	100	818	100	406	100	16	27	3.929	100
in 1999	2.974	112	878	107	434	107	17	42	4.345	111
in 2000	3.218	121	921	113	434	107	16	56	4.645	118
in 2001	3.237	122	985	120	382	94	14	123	4.741	121
in 2002	3.355	126	1.010	123	333	82	14	91	4.803	122
in 2003	3.592	135	1.027	126	309	76	11	92	5.031	128
in 2004	3.686	138	1.040	127	244	60	11	69	5.050	129
in 2005	3.868	145	1.022	125	338	83	8	79	5.315	135
in 2006	4.247	160	1.007	123	423	104	7	89	5.773	147
in 2007	4.554	171	990	121	377	93	8	79	6.008	153
in 2008	4.659	175	965	118	344	85	11	82	6.061	154

In 10 jaar tijd is het aantal pleegzorgsituaties met de helft toegenomen.

Binnen GOP zien we geen algemene stijging over de jaren (wel jaarlijkse schommelingen), binnen VAPH zien we een toename tot 2004 met daarna een lichte terugval.

De stijging situeert zich dus bijna uitsluitend binnen de Bijzondere Jeugdzorg (+75%).

Nog verder onderzoek geeft aan dat de toename zich voornamelijk situeert **binnen de netwerk-pleegzorg** en meer specifiek binnen het familiaal netwerk (voor de minderjarigen vooral bij grootouders).

De bestandspleegzorg neemt met 20% toe maar het aantal netwerkpleegzorgsituaties verdubbelt op 10 jaar..

Dit heeft alles te maken met een forse toename van de hulpvraag voor minderjarigen die niet (of niet snel genoeg) kan ingevuld worden door bestandspleeggezinnen waardoor de verwijzers zich -onder druk van de vraag- genoodzaakt zien om (niet altijd de meest wenselijke) oplossingen te zoeken in het netwerk van de minderjarigen.

¹ Onbekend betekent dat er geen gegevens bekend zijn omdat er ofwel niets is ingevuld ofwel "onbekend" is ingevuld. Het kan ook gaan om een kleine restcategorie.

	Familie		Sociaal netwerk		Bestand		Onbekend		Totaal	
in 1998	1.128	29%	363	9%	2.424	62%	15	0%	3.930	100
in 1999	1.178	27%	410	9%	2.554	59%	214	5%	4.356	111
in 2000	1.334	29%	465	10%	2.831	61%	30	1%	4.660	119
in 2001	1.448	30%	479	10%	2.798	59%	25	1%	4.750	121
in 2002	1.493	31%	566	12%	2.713	57%	24	1%	4.796	122
in 2003	1.561	31%	619	12%	2.779	55%	72	1%	5.031	128
in 2004	1.630	32%	676	13%	2.703	54%	41	1%	5.050	128
in 2005	1.674	31%	774	15%	2.700	51%	167	3%	5.315	135
in 2006	2.104	36%	714	12%	2.419	42%	536	9%	5.773	147
in 2007	2.238	37%	793	13%	2.953	49%	24	0%	6.008	153
in 2008	2.321	38%	770	13%	2.940	49%	30	0%	6.061	154

Het overzicht van de herkomst van de kinderen (0-6j) in 2008 voorafgaand aan de nieuwe pleegzorgsituatie geeft aan dat:

- 44% uit een 'residentiële' setting komt waarvan 328 uit een CKG
- 27% vanuit een thuissituatie : 68% uit éénoudergezin
32% van bij beide ouders
- 11% reeds in het pleeggezin verbleef (=erkenning pleegzorg)
- 10% in het sociaal netwerk was opgevangen

Verblijf	BJZ	VAPH	GOP	Onbekend	Totaal
Ouders					
Vader of moeder	146	3	64	1	214
Beide ouders	78	4	18		100
Subtotaal	224	7	82	1	314
%	22%	18%	72%	100%	27%
Familie/vrienden	111				111
Huidig pleeggezin	117	11			128
Ander pleeggezin	57	3	5		65
Subtotaal	174	14	5	0	193
%	17%	35%	4%	0%	16%
Ziekenhuis	65	7	19		91
BJZ voorziening	96	2			98
K&G voorziening	315	8	5		328
VAPH voorziening	4	2			6
Subtotaal	480	19	24	0	523
%	47%	48%	21%	0%	44%
Psychiatrische voorziening	2		1		3
Andere/Onbekend	33		2		35
Totaal	1.024	40	114	1	1.179

Een **overzicht van de spreiding van de pleegzorgsituaties** over de provincies laat zien dat de provincie Antwerpen het hoogst aantal pleegzorgsituaties heeft (wat logisch is qua aantal inwoners) maar ook een hoger percentage tegenover het aantal inwoners in de provincie dan de andere provincies. Wetende dat de pleegzorgsituaties zich situeren zo dicht mogelijk bij het gezin van herkomst duidt dit op een grotere hulpvraag binnen deze provincie dan in de andere provincies. Ervaringen binnen onze dienst (320 pleegzorgsituaties in prov. Antwerpen in 2009) bevestigen de vaststelling dat het aantal hulpvragen binnen deze provincie opvallend hoger is dan in andere provincies en gekenmerkt wordt door complexere problematieken.

	Pleegzorgsituatie	Bevolking	% per 10.000 inwoners
Antwerpen	1.821	1.715.707	1,0614%
Vlaams-Brabant	837	1.060.232	0,7894%
Limburg	712	826.690	0,8613%
Oost-Vlaanderen	1.195	1.408.484	0,8484%
West-Vlaanderen	1.139	1.150.487	0,9900%
Brussel	93	1.048.491	0,0887%
Wallonië	54	3.456.775	0,0156%
Totaal	5.851	10.666.866	0,5485%

Qua impact opdrachtgevers zien we vanaf 2006 een kanteling van CBJ's naar JRB'en;

Opdrachtgever	1998		2002		2006		2007		2008	
CBJ	1.395	36%	1.878	39%	2.306	40%	2.349	39%	2.300	38%
Jeugdrechtsbank	1.475	38%	1.777	37%	2.290	39%	2.521	42%	2.690	44%
Ouders/voogd	498	13%	521	11%	507	9%	594	10%	581	10%
Kandidaat zelf	252	6%	476	10%	457	8%	478	8%	470	8%
Niet van toepassing	276	7%	107	2%	60	1%	43	1%		0%
GOP					134	2%				0%
OCMW	3	0%			2	0%				0%
VAPH					11	0%	13	0%		0%
Andere					5	0%	4	0%		0%
Onbekend	30	1%	37	1%	50	1%	6	0%	20	0%
Totaal	3.929	100%	4.796	100%	5.822	100%	6.008	100%	6.061	100%

3. Problemen in pleegzorg:

- Algemeen (ook in hulpverlening) :

- **Kwaliteitsvolle inschatting van de hulpvraag (indicatiestelling):** een goed antwoord kan pas gegeven worden als de vraag goed gesteld wordt. Bij elke hulpverleningsbeslissing dient een juiste indicatiestelling **vanuit het ontwikkelingsperspectief van kind/jongere** gemaakt te worden.
We stellen echter vast dat die indicatiestelling in de loop van het hulpverleningstraject vaak onvoldoende deskundig en op basis van onduidelijke criteria werd gemaakt. Dit is dan ook vaak de verklaring van het langdurig hulpverleningstraject waarin kinderen en jongeren verzeild geraken, met alle gevolgen vandien.
Zo ook is het voorgeschotelde antwoord (netwerkpleegzorg) niet altijd het gepaste antwoord op de hulpvraag, zeker niet als het een noodoplossing / overbruggingsoplossing is in tijden van aanbodschaarste. Goedbedoelde inzet vanuit het netwerk kan uiteindelijk verbrokkeling en zelfs vernietiging van dat netwerk veroorzaken waardoor de kinderen/jongeren er uiteindelijk alleen voor staan.
- **Participatie van ouders:** het is erg belangrijk bij elke voorbereiding op en start van een pleegzorgsituatie om de betrokkenheid van de ouder(s) (in de mate van het mogelijke) te optimaliseren vanuit het belang van het ontwikkelingsperspectief van betrokken kind/jongere. Een positieve betrokkenheid van de ouder(s) op de pleegzorgsituatie bij aanvang en doorheen de pleegzorgsituatie doet de kansen op slagen in het pleeggezin voor desbetreffend kind/jongere stijgen. Dat vraagt extra inzet van begeleiding wat echter –binnen de huidige BJB-regelgeving inzake personeelskaders – niet mogelijk is: 1 FT begeleider moet 25 pleegkinderen met hun context (pleegouders- ouders-school- eventueel gespecialiseerde hulpverlening door derden) ondersteunen en dit vaak binnen een regio van 25 tot 50 km doorsnee. Concreet kan 1 FT –in totaal- gemiddeld 7 contacten op jaarbasis per kind organiseren, in de meeste gevallen veel te weinig om een kwalitatieve ondersteuning te bieden.
- **Pleegouders dienen volledige erkenning te krijgen in hun opdracht:**
 - o Dit moet zich op zijn minst uitdrukken in een “hoorrecht” d.w.z. dat bij elke beslissing in pleegzorg de pleegouders een stem krijgen.
 - o Daarnaast moeten er maatschappelijke beslissingen komen om pleegouders in hun pleegzorgopdracht te ondersteunen (cfr. pleegzorgverlof). Om meer pleeggezinnen voor baby's en peuters te vinden moet een vorm van tijdskrediet/ouderschapsverlof/vrijstelling van stempelcontrole/.... voorzien worden naast een aangepaste (dag)vergoeding in geval van kosten voor kinderopvang/....
 - o Pleegouders moeten door het onderwijs als (tijdelijke) vertegenwoordigers van het kind beschouwd worden
 - o Alle pleegkinderen binnen BJB en VAPH , ook deze zonder papieren, moeten in het pleeggezin gedomicilieerd worden waardoor ze met het pleeggezin op vakantie in het buitenland kunnen gaan.
- De diensten voor pleegzorg zijn vragende partij om pleegzorg als flexibele zorgvorm **“op maat van de cliënt ”** te kunnen uitbouwen in elke provincie en met een hierop

aangepaste personele omkadering (gediversifieerde caseload) en regelgeving inzake werkingskosten en vergoedingen.

- bij instroom van hulpvragen:

1. **de diensten GOP (K&G)** zijn een laagdrempelig en rechtstreeks kortlopend of onderbroken antwoord op de hulpvragen van ouders ter ondersteuning van hun opvoedkundige opdracht. Dit kadert in een preventieve aanpak d.w.z. ter voorkoming dat kinderen in een ernstige problematische opvoedingssituatie zouden terecht komen waardoor een maatregel van de Bijzondere Jeugdzorg noodzakelijk wordt.

Het reeds bijna 20-jaar oude "tijdelijke" statuut van deze organisaties maakt dat deze hulpvorm onvoldoende uitgebouwd kan worden terwijl er wel degelijk nood is aan. Het zou de toestroom van kleine kinderen naar de BJB kunnen beperken en bijgevolg voorkomen dat deze kinderen in de hulpverleningsspiraal terecht komen.

Erkenning met een duidelijk kader voor personeel en werkingskosten dringt zich hier nu zeer dringend op !

2. **de diensten voor pleegzorg, meer in het bijzonder deze van de BJB**, kunnen het aantal hulpvragen onvoldoende beantwoorden bij gebrek aan geschikte/beschikbare kandidaat-pleeggezinnen. Dit heeft o.a. te maken met:

- **leeftijdsggebonden kenmerken** van de pleegkinderen en -jongeren zelf waarvoor bijzondere ondersteuning/bijzondere voorwaarden dienen gecreëerd te worden om pleegzorg mogelijk te maken:
 - o voor adolescenten: hen in de moeilijke(r) levensfase helpen integreren in een gezinssysteem: dit vraagt – zeker in de opstartfase – intense begeleiding en ondersteuning door de pleegzorgdiensten (wat met de huidige omkadering niet mogelijk is) , indien nodig aangevuld met externe gespecialiseerde hulp (een bijzondere kost die niet ten laste van het pleeggezin mag vallen)
 - o voor baby's en peuters : hen op een zorgzame en gepaste wijze helpen thuis komen in het pleeggezin (en niet quasi onmiddellijk in een kinderopvang); hier moet de mogelijkheid gecreëerd worden om één pleegouder toe te laten –zonder verlies van inkomen- thuis te blijven tot de ontwikkeling van het kind toelaat om hem/haar naar de normale omgeving van eventueel kinderopvang en kleuterschool te laten doorstromen
- **kindspecifieke kenmerken**: soms weten we bij aanvang (vanuit het vooronderzoek) dat sommige kinderen ernstig gekwetst uit hun voorgeschiedenis komen. In een aantal omstandigheden vraagt dit een bijzondere aanpak en ondersteuning van pleeggezinnen. Het Limburgs orthopedagogisch project OPPZET (dat spijtig genoeg stop gezet werd) was voor deze kinderen een gepast antwoord: pleegzorg als (nieuwe) thuisbasis voor kind/jongere gecombineerd met orthopedagogische hulp vanuit een gespecialiseerd centrum.
 Refererend naar de cijfers inzake herkomst kinderen (0-6j) bij start pleegzorg zien we dat 44% van deze kinderen reeds uit een andere (ingrijpende) hulpverleningsvorm (instelling) komen wat doet vermoeden dat deze kinderen reeds een langere hulpverlenings-geschiedenis kennen, wat, gezien hun leeftijd, duidelijke sporen zal nagelaten hebben. Bij deze kinderen is de kans groot dat extra (gespecialiseerde) zorg zal nodig zijn. De diensten pleegzorg kijken uit naar het opnieuw organiseren van gespecialiseerde (orthopedagogische) pleegzorg

- maar ook met **de (tot voor kort) versnipperde wervingsinspanningen** van de afzonderlijke diensten. We hopen hier met de provinciale samenwerkingen –althans gedeeltelijk- een antwoord op te kunnen geven

- tijdens de pleegzorgsituatie:

- Tijdens het verloop van een pleegzorgsituatie kunnen er zich moeilijke periodes voordoen die tot 'breakdown' in pleegzorg kunnen leiden. De uitstroom uit pleegzorg is dan een 'nieuwe' instroom in de BJB of soms het VAPH. Momenteel moeten we nog steeds lijdzaam toezien hoe we pleegkinderen, na jarenlang verblijf in een pleeggezin, toch moeten laten doorstromen naar een (al dan niet gespecialiseerde) instelling omdat de mogelijkheid ontbreekt om **pleegzorg te combineren met een 'residentiële' gespecialiseerde opvang (MPI/OBC)**. In een aantal situaties blijven pleegouders nochtans –zonder enige vorm van erkenning of financiële tussenkomst- toch als pleeggezin voor dergelijke minderjarigen fungeren vanuit hun oprechte betrokkenheid op hen. Op die manier blijven deze kinderen en jongeren toch nog een 'thuis' (vaak de enige) behouden.

- In een aantal andere gevallen blijkt pas na verloop van tijd dat het pleegkind een handicap heeft (bv. mentale handicap, autisme- ed.) waardoor het in aanmerking zou moeten kunnen komen voor erkenning door VAPH. Het zou dan ook beter door een pleegzorgdienst-VAPH begeleid worden mede met het oog op verder hulpverlening tijdens volwassenheid. Dergelijke jongeren moeten echter- wegens het programmatiecijfer van de VAPH- op een soms langdurige wachtlijst waardoor ze intussen de gewenste hulpverlening en omkadering moeten missen. Daarom vragen we –vanuit pleegzorg- **dat de programmatienorm voor kinderen binnen VAPH zou opgeheven worden.**

- bij beeindiging pleegzorg:

Zowel de terugkeer naar huis als andere **vervolgopties na pleegzorg** moeten vanuit pleegzorg met de **nodige zorg en ondersteuning** kunnen gebeuren, al dan niet in combinatie (tijdens de overgangsfase) met een andere hulpverleningsvorm. Ook hier moet de regelgeving aangepast worden, mede om er voor te zorgen dat deze vervolgoptie kans op slagen maakt.

Voor de **volwassen pleegkinderen die na 20 jaar nog afhankelijk zijn/blijven** van hun pleegouders (in het kader van studies of als werkzoekende) dienen er voorzieningen getroffen die hen in staat stelt om in het pleeggezin "thuis" te blijven zonder dat dit extra kosten meebrengt voor de pleegouders. Het OCMW is momenteel vrij om een leefloon-samenwonende zonder kinderen ten laste (493,54 €/maand, inclusief kinderbijslag) al dan niet toe te kennen maar het bedrag is voor studerenden (hogeschool/universiteit) ontoereikend (schoolkosten) ; ook het bedrag "alleenstaande" (740 €/maand) is ontoereikend in geval van op-kot-studeren.

Besluit t.a.v. pleegzorg: we kijken vanuit de diensten pleegzorg uit naar het nieuwe intersectorale decreet op de pleegzorg waarin we samen pleegzorg tot een intersectorale en flexibele zorgvorm 'op maat van de cliënt' en met het ontwikkelingsperspectief van elk kind voorop kunnen uitbouwen in elke provincie.

4. Problemen in de Jeugdzorg

Op de vraag wat aan de basis zou kunnen liggen van de toename aan hulpvragen voor kinderen en jongeren kan ik hier geen wetenschappelijk onderbouwd antwoord geven, wel enkele beschouwingen vanuit mijn jarenlange expertise in de jeugdhulpverlening doorspekt met mijn persoonlijke ervaringen als kind, vrouw, echtgenote, moeder, grootmoeder en pleeg(groot)moeder.

1. Alle mensen krijgen in hun levensloop te maken met ernstige problemen (individueel, relationeel, sociaal-economisch, psychisch, fysisch, ..), alleen wordt dat in het gewone dagdagelijkse leven te weinig in communicatie gebracht als zijnde 'dat hoort erbij', dat kan je niet altijd voorkomen, dat maakt je niet minder (goed) mens (integendeel), ..

In onze maatschappij moet alles immers "perfect" zijn, moet alles "maakbaar/herstelbaar" zijn, hangt niet-beantwoorden-aan-het-ideaal nauw samen met falen en abnormaal zijn en schamen mensen zich voor hun anders zijn als dit niet aan de ideale maatstaven beantwoordt.

Een betrouwbaar en beschikbaar netwerk, in oorsprong het gezin en de familie, later de eventuele vriendenkring, waarbinnen de mooie maar ook die moeilijke ervaringen/invloeden kunnen uitgewisseld worden, becommentarieerd, bekritiseerd, ondersteund...is de basis voor een gezonde ontwikkeling en helpt bij de aanpak van de problemen die zich kunnen voordoen.

In de jeugdzorg moeten we niet zozeer trachten de chaos voor de kinderen te vermijden, we moeten hen leren omgaan met de chaos die hun leven bepaalt en/of bepaald heeft.

2. We leven in een maatschappij waarin de "stress" hoogtij viert ten gevolge van prestatiedruk, financiële druk, gezondheidsdruk, vrijetijdsdruk, ...vanuit (te) hoog gestelde kwaliteitseisen omtrent leven en werk.

Om nog te zwijgen van de invloed/druk die uitgaat van de media waarlangs deze "idealen" verkondigd worden.

3. Vanuit die **hoog gestelde kwaliteitseisen** omtrent leven en werk krijgen de gezinnen vorm en worden diezelfde kwaliteitseisen **doorgegeven aan de kinderen** met verhoogde druk in het onderwijs, verhoogde druk in het vrijetijdscircuit, ...

4. We worden ook een steeds meer 'geïndividualiseerde' maatschappij waarin de rechten van het individu gaan wegen op de rechten van de groep omdat de verantwoordelijkheid die onlosmakelijk verbonden is aan elk recht niet of onvoldoende geëxpliciteerd wordt. Hierdoor komt het belang van de verbondenheid in de schaduw van het individuele belang te staan. Sociale controle is uit den boze, ik hou het zelf wel onder controle. Maar de individuele controle volstaat (blijkbaar) niet om een maatschappij constructief en leefbaar te houden.

We voelen ons dan ook steeds minder verbonden tot en zetten ons af tegen de grotere gehelen waartoe we behoren: 'Ik' tegenover 'de staat', 'ik' tegenover 'het onderwijs', 'ik' tegenover '....

Maar in een geïndividualiseerde maatschappij (net zoals in een totalitair systeem) regeert de wet van de sterkste.

En de zwaksten, de meest kwetsbaren, betalen hiervan het gelag:

Zo zien we o.a. dat :

- het voor een groot aantal éénoudergezinnen, in meerderheid vrouwen, zeer moeilijk is om een adequaat antwoord te geven op de zich aandienende problemen.
- de toename van echtscheidingen in 'gezinnen met kinderen' en de vorming van nieuw-samengestelde gezinnen nieuwe uitdagingen creëert die sommigen niet op gepaste wijze weten te hanteren.

- het ook niet meer evident is om gezinnen met kinderen te hebben waarbij er één verdienster is, het maakt deze gezinnen bijzonder kwetsbaar, zeker ook als zij niet met de relativiteit van het materiële kunnen omgaan
- het 'gewone' opvoeden niet meer als 'gewoon' ervaren wordt, waardoor er een toenemende (al dan niet terechte) problematisering is van gedrag bij kinderen en jongeren
- in onze multiculturele samenleving (die niet meer weg te denken is) bovendien de instroom vanuit andere culturen en socio-economische achtergronden een nieuwe en ernstige uitdaging vormt waarbij integratie een proces is dat meerdere generaties zal nodig hebben om zich te realiseren. Vooral de grote steden zijn aantrekkingspolen van deze kansarme groepen.

5. We zien dan ook een **toename van "complexe" problematieken** bij ouders en kinderen/jongeren wat zich uit in een toename van gedrags- en/of psychische problematieken die bijzondere zorg/hulpverlening vragen. Deze problematieken op zich beperken zich niet alleen tot de "kwetsbare" groepen (zoals o.a. de mensen in armoede) maar het verschil is dat kwetsbare groepen :

- onvoldoende financiële middelen hebben om gepaste zorg te vinden
- in omstandigheden leven die nauwelijks tijd en ruimte laten om de problematiek te onderkennen, laat staan de weg naar gepaste zorg te vinden
- vaak niet kunnen terugvallen op een stabiel netwerk dat hen op een continue wijze doorheen de problematieken ondersteunt
- niet over de nodige kennis en vaardigheden beschikken om zich in de (vaak opeenvolging van) problematieken staande te houden
- weinig of geen perspectieven hebben of zien om aan deze problematieken te werken/te ontkomen

De toename van de hulpvragen is een feit, de analyse ervan meervoudig en niet af .

Het antwoord is dan ook gedifferentieerd.

- laten we samen bouwen aan een solidaire samenleving over culturele en sociaal-economische grenzen heen met bijzondere zorg voor de zwaksten: niet de verschillen maar de gelijkenissen tussen mensen en mensengroepen en van daaruit de verbondenheid met mekaar moet de motor zijn van ons denken en (politiek) handelen; Concreet betekent dit: ondersteun gezinnen en kinderen in het dagdagelijkse door in te zetten op het gewone: haalbare en betaalbare kinderopvang, onderwijs, jeugdbewegingsleven, verenigingsleven, buurtwerking, gepaste huisvesting, leefbare leeflonen, tewerkstelling voor de kwetsbaren, ...
- Voor wie het 'gewone' niet meer volstaat moeten we inzetten op deskundige, betaalbare, beschikbare, bereikbare en rechtstreeks toegankelijke hulp.
- En wanneer deze eerste lijnhulp niet volstaat moeten mensen kunnen rekenen op deskundige, betaalbare, beschikbare en bereikbare gespecialiseerde hulpverlening.

In dat kader kan pleegzorg voor een aantal kinderen en jongeren een goed (en voor de maatschappij betaalbaar) antwoord bieden door rond onze kwetsbare kinderen en jongeren bestaande of nieuwe gezinnen/netwerken uit te bouwen en te ondersteunen opdat deze kinderen in de volgende levensfase voldoende bagage en steun zouden hebben om de problemen, die zich onvermijdelijk zullen aandienen, aan te kunnen. Op die manier proberen we de cirkel van hulpverlening te doorbreken naar de nieuwe generaties.

BIJLAGE 2:

Presentatie algemeen welzijnswerk
SAW-CAW Regio Dendermonde

Commissie Jeugdzorg

**Presentatie algemeen welzijnswerk
SAW-CAW Regio Dendermonde
19/01/11**

Decreet 8/5/2009

- **Definitie algemeen welzijnswerk**
- **Missie**
- **Algemeen welzijnswerk voor mensen in kwetsbare levensomstandigheden**
- **Laagdrempelige en toegankelijke hulp**

Integrale jeugdhulp

- **Rechtstreeks toegankelijke hulp**
- **Brede instap**
- **Preventie**
- **Onthaal, specifiek jongerenonthaal**
- **Begeleiding, diverse werkvormen**

Minderjarigen in het AWW (2009)

- **Onthaal: 10 281 cliënten 0-17 jaar**
- **0-12 jaar: 2045 cliënten, van 646 6-12 jarigen stellen 69 autonoom een hulpvraag**
- **12-17 jaar: 8236 cliënten waarvan 4648 autonome hulpvragers**
 - **Vraag naar informatie**
 - **Vraag naar advies**
 - **Vraag naar begeleiding**
 - **Vraag naar ondersteuning**

Minderjarigen in het AWW (2009)

- **Begeleiding: 4186 cliënten 0-17 jaar**
 - Begeleiding psychische persoonlijke problemen
 - Bezoekruimte gerechtelijke context
 - Gezinsbegeleiding
 - Begeleiding slachtofferschap

Beleidskeuzes

- **Vaststelling: voorbije jaren voornamelijk ingezet op duidelijke categorieën BJB en VAPH**
- **Perspectiefplan en beleidsnota minister voorziet in versterking brede instap**
 - Uitbreiding middelen
 - Project “Analyse en methodiekontwikkeling in functie van een laagdrempelig hulpaanbod voor jongeren in het AWW”

Toenemende druk op de jeugdzorg

- **Maatschappelijke ontwikkelingen**
 - Sneller en drastischer ingrijpen bij gedragsproblemen (ook delinquentie)
 - Stijgende armoede/werkloosheid
 - Instabiele gezinssituaties
 - Interculturaliteit
 - Uitval uit onderwijs

Toenemende druk op de jeugdzorg

- **Factoren in de organisatie van de zorg**
 - Weinig interventies op jonge leeftijd
 - Jongeren met complexe problematieken vallen buiten de sectorale zorgcategorieën
 - Mogelijk onterechte aanmeldingen bij het CBJ, toename gerechtelijke POS-situaties
 - Onderwijs schakelt welzijn pas in als problemen escaleren
 - Wachlijsten: druk op cliënten en hulpverleners

Rechtstreeks toegankelijke hulp

- **Zorg zo dicht mogelijk bij het voorveld (onderwijs, jeugdwerk, preventie,...) organiseren**
- **Zorg zo dicht mogelijk bij kind en context organiseren**
- **Nood aan afstemming rond aanklampend hulpverleners**

Toegankelijke zorg?

- **Aanbod is onvoldoende gekend en heeft bij jongeren een onduidelijk imago**
- **Ongelijke inplanting van voorzieningen, AWW is niet overal beschikbaar/zichtbaar**
- **Voorkeur bij verwijzers voor “gespecialiseerde”, “bijzondere” hulp**
- **“aansprakelijkheidsangst” bij verwijzers**
- **Moeizame aansluiting voor kansengroepen: AWW doet inspanningen om kwetsbare jongeren te bereiken**

Aanbevelingen

- **Instroomanalyse: hulpverleningsgeschiedenis?**
- **Intersectoraal inzetten op bekendmaking en communicatie**
- **Versterking en afstemming van rechtstreeks toegankelijke hulp**
- **Gevolgen van sectorale decreten voor andere sectoren in kaart brengen**
- **Toename van complexe problematieken noopt tot meer inhoudelijke samenwerking en aanpassing van de regelgeving**

Aanbevelingen

- **Duidelijkere linken met het voorveld, afstemming met preventieve sectoren**
- **Organiseren van vroegtijdige deskundige hulp en gezinsgericht werken**
- **Hulpverlening in de directe omgeving van de jongeren, aanklappend en aansluitend bij hun leefwereld**
- **Aandacht en samenwerking rond armoede en interculturaliteit**

